

## 7. VALORS EN EL PAISATGE



## 7. VALORS EN EL PAISATGE

La Regió Metropolitana de Barcelona és un àmbit territorial situat a cavall de la depressió del Penedès i la del Vallès que la falla del Llobregat talla pel mig i divideix en dos. A una banda i a l'altra, tot i les semblances, les desiguals formes de relleu, de tipus de terreny i d'orientació dels pendents han originat una diferent riquesa d'espècies i diversitat de sistemes naturals. Com a resultat de les successives dinàmiques de transformació d'aquests sistemes naturals per la mà de l'home, s'ha configurat un paisatge ric i variat de gran valor. Destaca el paisatge urbà format per una àmplia metròpoli discontinua que s'estén per la plana costanera, la vall del riu Llobregat i la depressió del Vallès, però també hi ha paisatges agrícoles o rurals a les planes i paisatges naturals o poc transformats en zones de muntanya.

En relació amb aquests paisatges, els valors identificats pel Catàleg corresponen als reconeguts de manera oficial o legal, als acceptats per la comunitat científica així com als expressats per la ciutadania. Aquests últims són el resultat dels processos de participació ciutadana desenvolupats durant la seva elaboració. L'opinió dels agents del paisatge i de les persones a títol individual ha permès conèixer, sobretot, els valors que depenen de la percepció sensorial o emotiva i del sentiment de pertinença, els quals són impossibles de copsar a través de l'anàlisi de les fonts documentals o del treball de camp. També ha permès caracteritzar millor altres valors com ara els que fan referència a qüestions socials i espirituals.

Els valors que s'analitzen i es descriuen en aquest capítol són els següents

- **Natural i ecològic:** referit a la rellevància, la singularitat, la qualitat i la diversitat dels sistemes naturals d'un àmbit.
- **Estètic:** referit al potencial d'un paisatge per transmetre estímuls, sensacions o impressions visuals capaces de provocar emocions.
- **Històric:** referit a la capacitat testimonial d'un paisatge en relació amb un fet o un procés de la història d'una comunitat.
- **Social:** referit al paisatge com a escenari per a determinades activitats a l'aire lliure relacionades bàsicament amb el temps d'oci.
- **Productiu:** referit a la capacitat d'un paisatge per a generar beneficis econòmics a través de l'explotació dels elements com a recurs.

- **Simbòlic i identitari:** referit a la capacitat dels elements del paisatge d'evocar sentiments o qualitats molt preuats per una comunitat.

La cartografia dels valors en el paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona correspon als mapes següents:

- 1.3 Valors reconeguts
- 5.1 Valors naturals i ecològics reconeguts
- 5.2 Valors ecològics
- 6. Valors estètics
- 7. Valors històrics
- 8. Valors socials
- 9. Valors productius
- 10. Valors simbòlics i identitaris.

L'escala de treball condiona la relació i la descripció dels elements amb valor, que no és exhaustiva ni va més enllà d'un determinat nivell de detall. La finalitat d'identificar aquests valors en el paisatge és aportar un mínim comú denominador pel qual aquest àmbit territorial mereix ser considerat a l'hora de planificar, ordenar i projectar. Aquestes qualitats també poden, entre altres funcions, orientar estratègies sectorials, campanyes de sensibilització o iniciatives particulars envers el paisatge.



Figura 7.1: El paisatge urbà que s'estén per la Vall Baixa del Llobregat i el Pla de Barcelona està constituït per elements de gran valor paisatgístic.

### 7.1 Valors naturals i ecològics

En aquest àmbit territorial la majoria dels espais protegits es troben en zones de muntanya, la qual cosa fa que els paisatges forestals estiguin força representats en comparació amb els agrícoles de la plana, també d'elevat valor natural i ecològic. A més d'això, els espais reconeguts són cada cop més homogenis per la pèrdua d'espais oberts, la qual cosa incideix en la diversitat biològica. A la plana, els pocs paisatges protegits (zones humides i espais agraris) tenen una major rellevància estratègica; especialment, en els casos d'espais periurbans extensos.

Els espais i elements naturals amb valor reconegut de la Regió Metropolitana de Barcelona són els següents:

- Reserva de biosfera: el Monseny.
- Xarxa Natura 2000 (LIC+ZEPA): Serra de Collserola, Costes del Maresme, Serres del Montnegre-el Corredor, Massís del Montseny, Estanys de la Tordera, Riu Congost, Costes del Garraf, el Foix, Massís del Garraf, Olèrdola, el Montmell-Marmellar, Capçaleres del Foix, Muntanyes de l'Ordal, Riu Llobregat, Montserrat, Serra de Collarcús, Sant Llorenç del Munt i l'Obac, Gallifa, Cingles de Bertí, Roureda de la Tordera, Conreria-Sant Mateu-Céllecs, Reserva natural parcial de Remolar-Filipines, Reserva natural parcial de la Ricarda-ca l'Arana.
- Parcs naturals: Parc natural de la Muntanya de Montserrat, Parc natural del Montseny, Parc natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, Parc natural de Collserola.
- Reserva natural: Reserves naturals del Delta del Llobregat (Reserva natural parcial del Remolar-Filipines, Reserva natural parcial de la Ricarda-ca l'Arana), Reserva natural integral del Massís del Montseny, Reserva natural parcial de la Muntanya de Montserrat.
- Pla d'espais d'interès natural (PEIN): Costes de Garraf, el Foix, Massís del Garraf, Olèrdola, Montmell-Marmellar, Capçaleres del Foix, Muntanyes d'Ordal, Riu Llobregat, Montserrat, Serra de Collarcús, Sant Llorenç del Munt i l'Obac, Gallifa, el Moianès, la Sauva Negra, Cingles de Bertí, Massís del Montseny, Serres de Montnegre-el Corredor, Roureda de Tordera, Estanys de la Tordera, Conreria-Sant Mateu-Céllecs, Serra de Collserola, Reserva natural parcial de Remolar-Filipines, Reserva natural parcial de la Ricarda-ca l'Arana.
- Pla de protecció i delimitació del medi natural i paisatge: Cingles de Bertí, Conreria-Sant Mateu-Céllecs, el Montseny, la Sauva Negra, Gallifa i el Moianès, el Foix, Sant Salvador de les Espases (Montserrat).
- Xarxa de parcs naturals: Parc natural del Montseny, Parc natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, Parc del Montnegre i el Corredor, Parc de la Serralada Litoral, Parc de la Serralada de Marina, Parc natural de la Serra de Collserola, Parc agrari del Baix Llobregat, Parc del Garraf, Parc

d'Olèrdola, Parc del Foix, Parc fluvial del Besòs.

- Inventari de zones humides: Conca del Besòs: Pantà de Can Borrell, Llacunes de Mas Duran, Gravera d'en Segur, Aiguamolls de Can Salvi, Sargar de la Roca. Conca del Llobregat: Llac de Can Codorniu, Bassa de Can Cardús, Estany de la Murtra, Riera de Sant Climent, el Remolar-Filipines, Ca l'Arana i Cal Tet, Bassa del Prat de Llobregat, els Reguerons, Filipines Nord, Aiguamolls de Molins de Rei, Llacunes de Can Dimoni, Estany de la Ricarda-Estany de la Magarola, Maresmes de Can Camins, Jonqueres de la Rerapineda de Gavà I, Jonqueres de la Rerapineda de Gavà II, Jonqueres de la rerapineda de Gavà III, Jonqueres de la rerapineda de Gavà IV, Estany de la Roberta, Olla del Rei, Estany dels Alous. Conca de la Tordera: Braç esquerre de l'illa del Tordera, Estany de Can Raba, Estany de Can Torrent, Estany de la Júlia, Prats d'en Gai, Roureda de Tordera, Bosc de Mas Julià, Gorg del Molí d'en Puigverd, Antiga Gravera de Palafolls, Desembocadura del riu Tordera, Pantà de Can Borrell, Pantà de Vallvidrera, Llacunes de Mas Duran, Gravera d'en Segur, les Llobateres. Conca de la Riera de Ribes: Torrent de Santa Susanna, Desembocadura de la Riera de Ribes. Conca del Foix: Embassament del Riu Foix, Desembocadura del Riu Foix, Platja Llarga.



Figura 7.2: El Montseny és l'espai natural més reconegut de la Regió Metropolitana de Barcelona.



Figura 7.3: La carxofa del Prat és un dels cultius més emblemàtic del Delta del Llobregat que està reconegut amb el distintiu de Producte fresc del Parc agrari del Baix Llobregat.

- **Inventari d'espais d'interès geològic (IEIGC):** Sant Llorenç i l'Obac, Montserrat, Coves del Salnitre i Discordança Progressiva de Collbató, Mines de Sant Marçal (Montseny), Discordança del Brull i Paleozoic de l'Avencó, Discordança Pretriàsica a Can Agustí (pla de la Calma), Marbres de Gualba, Cingles de Bertí, Mines d'Hortsavinyà (Montnegre), Discordança Progressiva de Sant Salvador de les Espases, Estació d'Olesa-riera de Sant Jaume, Ribes Blaves, Falles de la Fossa del Vallès a la Colònia Sedó, Successió Miocena dels Hostalets de Pierola, Successió Miocena de les Fonts de Terrassa-Montagut, Castell de Burriac, Successió Miocena de la Costa Blanca, Successió Miocena inferior de puig de Pedrós i molí Calopa, Pedreres i Mina Berta, Escletxes del Papiol-Can Puig, Paleozoic de Collserola i Santa Creu d'Olorda, Esculls Miocens de Sant Pau d'Ordal-Can Sala, Guixeres de Vilobí del Penedès, Turons de Pacs del Penedès, Estructures Tectòniques Menors a Torrelles de Llobregat, Montjuïc, Falles Normals de l'Arboçar del Penedès, Sant Miquel d'Olèrdola, Eramprunyà-la Desfeta, Massís del Garraf, Miocè de Castellet i la Gornal, Sant Miquel del Fai i Encavalcaments de la Vall de Tenes, Jaciments Fossífers de la Torrevileta, Conglomerats, Gresos i Argiles de Montgat.
- **Arbres monumentals:**  
 Alt Penedès: Roure de Can Codorniu, Alzina de Can Ros, Ametller de Can Cervera.  
 Garraf: Pi de la Palanca, Mata de la Mata, Pi Gros de Vilanova i la Geltrú.  
 Maresme: Alzina de Can Rosselló, Garrofer de Montcabrer, Gatell de Can Arenes, Alzina de Can Farrerons, Cuprés de Can Figueras.  
 Baix Llobregat: Alzina de Puigvortor, Alzina de Can Mitjans, Lledoner del Mas del Lledoner, Pi Gros del Salt.  
 Vallès Occidental: Alzina de Can Pedró, Roure del Parc de Ca n'Oriol, Pi de les Quatre Besses del Dalmau.  
 Vallès Oriental: Plàtan de la Font de la Pineda, Roure de Can Corró, Castanyer Gros de la Casa

del Bosc (o de Can Cuc), Roure del Giol, Grèvol del Pla de Morou, Castanyers de la Traïna, Alzines de Santa Maria del Vallès I i II, Arboç de Sant Esteve del Coll, Boix de l'Església, Roure de Santa Maria de Montnegre, Om del Banc de la Paciència.

- **Parcs agraris:**  
 En funcionament: Parc agrari del Baix Llobregat, Parc agrari de Sabadell. En fase de proposta: Parc rural de la Torre Negra, Espai agrari de les Cinc-Sènies de Mataró, Parc agrícola del Vallès, Parc agrari discontinu del Maresme, Parc agrari d'Alella.
- **Distintius d'origen i qualitat:** DO Penedès, DO Alella, Castanyes del Montseny, Maduixa del Maresme, Cirera d'en Roca, Pèsol de Llaveneres, Tomàquet del Maresme, Flor i Planta Ornamental de Vilassar, Mongeta i Fesol del Ganxet, Pa de Gallecs, Pa de Sant Julià, Oli d'Olesa, Bledes del Baix Llobregat, Cireres de Sant Climent, Torrelles de Llobregat i Santa Coloma, Pollastre i Capó del Prat, Porcs del Baix Llobregat, Espàrrecs de Gavà i Viladecans, Carxofa del Prat, Espàrrecs Prat, Préssecs de l'Ordal, Gall del Penedès, Ànec Mut del Penedès, Brotons i Espigalls, Malvasia.

#### 7.1.1. Espais i elements amb valor reconegut

D'entre tots els espais i elements amb valor natural i ecològic reconegut recollits a l'apartat anterior es destaquen tot seguit alguns dels que tenen una major rellevància.

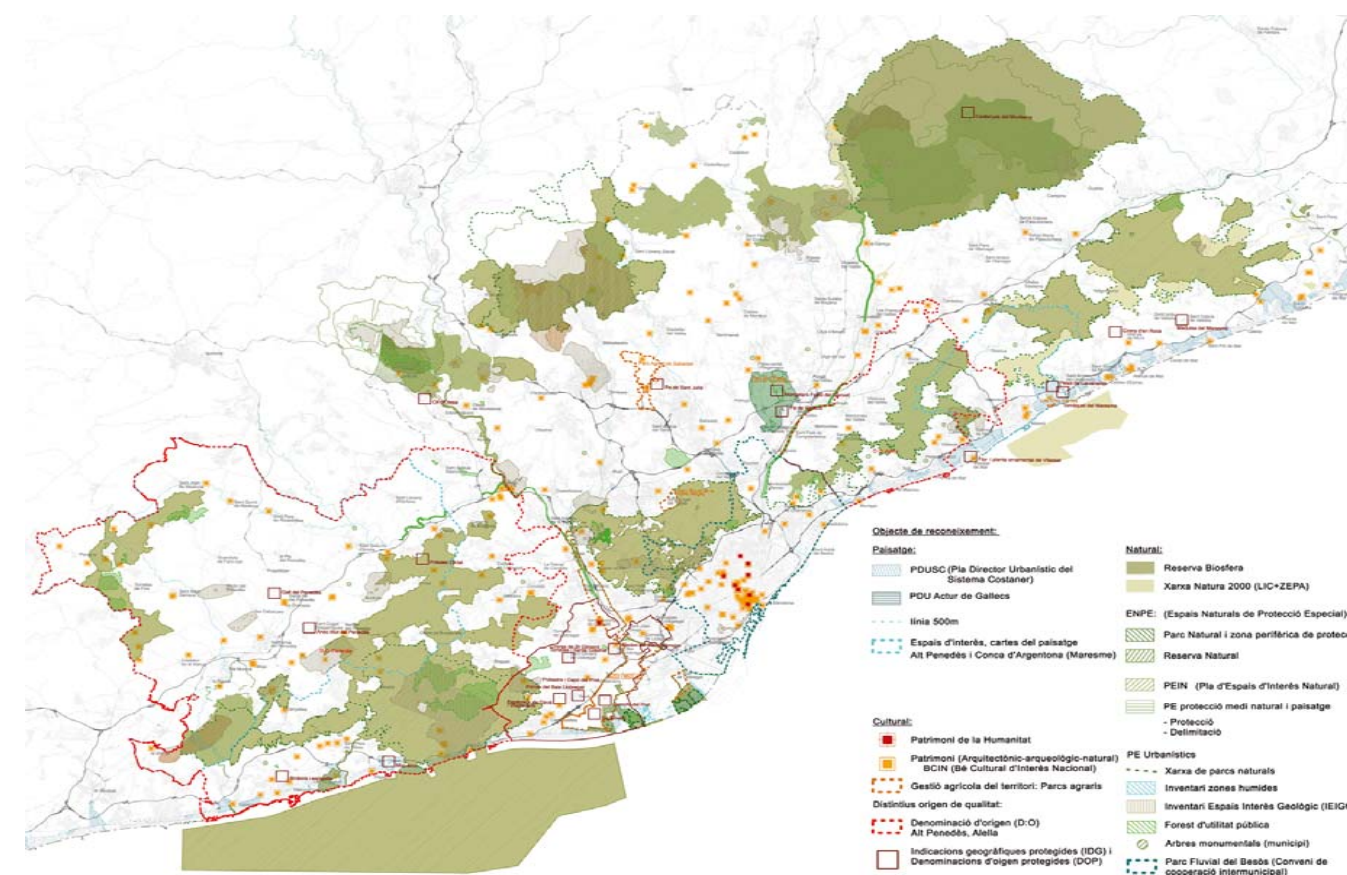


Figura 7.4: Mapa dels paisatges reconeguts de la Regió Metropolitana de Barcelona.



### Sant Llorenç del Munt i l'Obac

El massís de Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac conformen un conjunt muntanyós de la serralada Prelitoral. Aquest espai està reconegut com a Parc natural (1987) i forma part de la xarxa Natura 2000 i del Sistema d'espais d'interès natural. La protecció l'any 1972 d'aquest espai amb un pla especial marca l'inici a Catalunya d'una política de planificació i protecció més efectiva envers les àrees amb valor natural.

Aquest massís, conjuntament amb Montserrat, és un dels millors exemples de roca conglomerada. L'erosió hídrica sobre aquest substrat rocós, majoritàriament de color rogenc, ha format un relleu de formes singulars amb cims arrodonits i plans però també amb agulles, canals i coves. El modelat de la Mola, la cova Simanya d'origen càrstic o la surgència de la font de Carlets són punts destacats que resulten de la història geològica d'aquest espai.

La vegetació és típicament mediterrània. Per sobre dels 800, l'altitud i el clima més humit afavoreixen que els alzinars convisquin amb la moixera, el boix i el roure. Per sota, es barregen amb pins, marfull, bruc i arboç. Tot i la situació, a les zones més obagues i humides hi ha petites extensions de bosc de fulla caduca, això és, de roure martinenc, avellaners i oms.

### El Montseny

Aquest massís de la serralada Prelitoral és a la vegada reserva de biosfera (1978) i parc natural (1987) així com reserva natural integral. també forma part de la xarxa Natura 2000 i del Sistema d'espais d'interès natural. Per altra part, aquest espai propicia per primera vegada al nostre país (anys 1850) la reflexió sobre els valors naturals i és el lloc que més treballs i estudis ha generat.

La situació d'aquest conjunt muntanyós, entre les regions de l'Atlàntic i la Mediterrània, i el seu gradient altitudinal li confereixen una extraordinària biodiversitat. Els boscos (alzines, alzines sureres, faigs, castanyers, pi, avet) són l'hàbitat predominant i estan en bon estat de conservació. Als marges dels cursos d'aigua hi ha boscos de ribera d'àlbers, salzes, avellaners i freixes. A les cotes més altes s'hi troben zones de prats. Pel que fa a la fauna, les espècies que hi viuen constitueixen una mostra representativa de l'Europa occidental. Entre les que mereixen més protecció, per ser rares o singulars, sobresurten la papallona *Graellsia isabelae* i l'escarabat *Rosalia alpina*.

### Montserrat

La muntanya de Montserrat també està reconeguda com a Parc natural (1987) i forma part de la xarxa Natura 2000 i del Sistema d'espais d'interès natural. L'any 2011 els responsables dels boscos catalans, reunits al monestir de Montserrat, elaboren la Declaració de Montserrat sobre boscos, on es posa de manifest la importància de la seva conservació.



Figura 7.5: L'espai de la serra de Collserola està situat a la zona més poblada de Catalunya i suporta una forta pressió de les àrees urbanes veïnes.

Al marge d'altres peculiaritats, la geomorfologia és un dels principals factors que afavoreix una biodiversitat elevada i constitueix l'actiu més destacat d'aquest espai natural protegit. A diferència del massís de Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac, l'erosió hídrica sobre la roca conglomerada ha format un relleu abrupte d'agulles, parets, canals i coves de caràcter excepcional.

La vegetació és mediterrània amb boscos d'alzines però també hi ha peus de fulla caduca sobretot a les zones més obagues i humides (blada, teix). A les canals ombrívols, a les fissures de les parets i als replans es donen les condicions idònies per a les espècies rupícules. Algunes de les més destacades són la cargola de roca, la corona de reina, l'orella d'ós, la campaneta gran i l'almesquí. Pel que fa a la fauna, cal destacar, entre altres, les cabres salvatges, l'àguila cuabarrada, el falcó, el còlit negre, diferents espècies de ratpenat, l'escurçó, el tòtil i la salamandra.

### Serra de Collserola

La serra de Collserola està reconeguda com a Parc natural (2010) i forma part de la xarxa Natura 2000 i del Sistema d'espais d'interès natural. A la maqueta de l'any 1929 sobre la Gran Barcelona estructural del 2028 de Nicolau M. Rubió i Tudurí, Pere Benavent i Raimon Argilés ja es qualifica aquesta serra com a «gran parc central».

Avui, aquest espai, pel fet d'estar envoltat d'assentaments urbans i d'infraestructures viàries, té una important funció ecològica, perquè els boscos són un embornal de carboni, filtren les partícules de pols, amorteixen el soroll i el corrent d'aire fresc que generen contribueix a esvaïr la calor i la contaminació.

Aquests boscos estan formats per pinedes amb alzines, alzinars i alzinars amb roures. Un altre ambient destacat és el de ribera, per exemple a les rieres de la Rierada i de Sant Medir, on creix la gatellada així com salzes, freixes, pollanques i avellaners. Els matollars i la brolla i els prats d'albellatge també constitueixen ambients d'interès. A cadascun d'aquests àmbits troben refugi i aliment nombrosos animals propis de l'ecosistema mediterrani.

### Delta del Llobregat

Una part del delta del Llobregat està reconegut com a reserva natural (1987) i forma part de la xarxa Natura 2000 i del Sistema d'espais d'interès natural. A més, la quasi totalitat de les zones amb valor natural estan incloses dins l'Inventari de zones humides. Totes aquestes zones se situen al marge dret del delta, perquè l'esquerre es troba urbanitzat.

En aquestes zones destaquen les llacunes i els aiguamolls perquè constitueixen un dels punts de pas de la ruta migratòria dels ocells entre l'Àfrica i el nord d'Europa. Fins avui s'han citat unes 360 espècies d'aus diferents que aprofiten el lloc per a descansar, mudar, alimentar-se, nidificar o hivernar. Entre les aus de pas destaquen el bitó, la baldriga balear i l'àliga pescadora, per ser espècies en perill crític d'extinció. Entre les que nidifiquen cal esmentar el bec d'alena, la perdiu de mar, el xatrac menut i l'ànec blanc, per ser espècies de distribució molt restringida a Catalunya.

A més de les zones humides també hi ha pinedes i platges. Algunes de les masses de pi pinyer creixen sobre dunes i són dels ambients naturals més ben conservats de la costa catalana, on s'han inventariat més de 22 espècies d'orquídiades. Les comunitats vegetals i animals dels sòls salins i sorrencs tenen un gran valor natural.

### Massís de Garraf

El massís de Garraf forma part de la xarxa Natura 2000 i del Sistema d'espais d'interès natural.

Aquest massís de la serralada Litoral és un gran bloc conformat per materials de color i relleu diferents. Destaquen els gresos i conglomerats vermellosos de les grans cingleres i les roques calcàries de tonalitats blanquinoses. Aquestes roques constitueixen un excel·lent exemple de morfologia càrstica perquè s'hi poden trobar totes les formes típiques, això és, poliès (Begues), dolines (Pla d'Ardenya, Pla de Campgras, la Morella), rasclers, avencs (els Llambrics, en Passant, el Llamp), canons i surgències submarines (la Falconera).

La vegetació, condicionada pels efectes dels incendis de 1982 i 1984 i per la duresa del clima, es caracteritza sobretot per la presència d'alzinars, pinedes i màquia, però també s'hi troben brolles, garrigues i prats secs. A la màquia hi creix el margalló, que és l'única palmera autòctona d'Europa.

### Arbres monumentals

Un dels arbres monumentals més destacats és el castanyer gros de la Casa del Bosc o de Can Cuc (Cànoves i Samalús) per ser el de més volt de canó mesurat a Catalunya. Aquest exemplar té uns 1.100 anys, el tronc fa 13 m de circumferència, l'alçada és de 15 m i la capçada amida 17,5 m d'amplada. El fet de trobar-se en una zona de boscos espessos i sotabosc dens li confereix un valor natural destacat.

### Parcs agraris

Entre els diferents parcs agraris de la Regió Metropolitana de Barcelona destaca el del Baix Llobregat, per ser un dels millors exemples de gestió intel·ligent dels recursos de l'ecosistema urbà. La figura de protecció més destacada d'aquest parc és el Pla especial de protecció i millora del Parc agrari del Baix Llobregat (aprovació definitiva el 17 de desembre de 2003 i el 16 de juny de 2004).

Les terres del parc corresponen a les restes de l'antic paisatge agrari que abans de la segona meitat del segle XX s'estenia per tota la vall baixa i el delta del riu Llobregat. Avui, el paisatge agrari es caracteritza, sobretot, per restes d'antigues llacunes deltaiques i per un mosaic regular de camps de conreu (cultius herbacis, arbres fruiters) i zones d'horts tallats pel riu Llobregat i nombroses infraestructures viàries (carreteres locals, autovies, autopistes, tren d'alta velocitat), però també per un fons escènic conformat per les façanes dels nuclis urbans i pels contraforts de la serra Litoral.

El valor natural d'aquest espai agrari rau en el fet que facilita la connexió ecològica, per exemple, entre les llacunes i els aiguamolls del delta del Llobregat amb la serra de Collserola o amb el massís de Garraf. Aquesta funció contribueix a mantenir en bon estat els recursos naturals de l'ecosistema urbà de la gran Barcelona.

#### 7.1.2. Espais i elements amb valor no reconegut

Al marge d'aquests espais i elements amb valor natural i ecològic reconegut n'hi ha d'altres que, tot i no tenir cap tipus de reconeixement oficial, també posseeixen un valor que els fa interessants.

#### Espais d'interès connector

Com ja s'ha apuntat, la majoria dels espais naturals protegits es troben en zones de muntanya. Aquests espais conformen un conjunt d'illes que, per mantenir en bon estat els respectius valors naturals, requereixen també sòls amb vocació de connector o corredor ecològic. Fan aquesta funció, sobretot, els trams fluvials i els fragments de mosaic agroforestal de la plana.

Els espais fluvials més destacats amb aquesta funció connectora són les conques dels rius següents: Foix, Llobregat, Besòs i Tordera.

Els fragments de mosaic agroforestal de la plana, pel fet d'estar en contacte amb àrees urbanes, estan exposats a unes dinàmiques intenses de transformació. En molts casos, el caràcter periurbà d'aquests sòls en debilita puntualment la funció connectora. És considerat necessari mantenir o posar en valor aquesta funció, per exemple, als corredors següents: Mediona – Garraf, Obac – Olorda, Sant Llorenç – Collserola, Farell – Marina, Gallifa – Gallecs, Tagamanent – Céllecs, Calma – Corredor, Montseny – Montnegre.



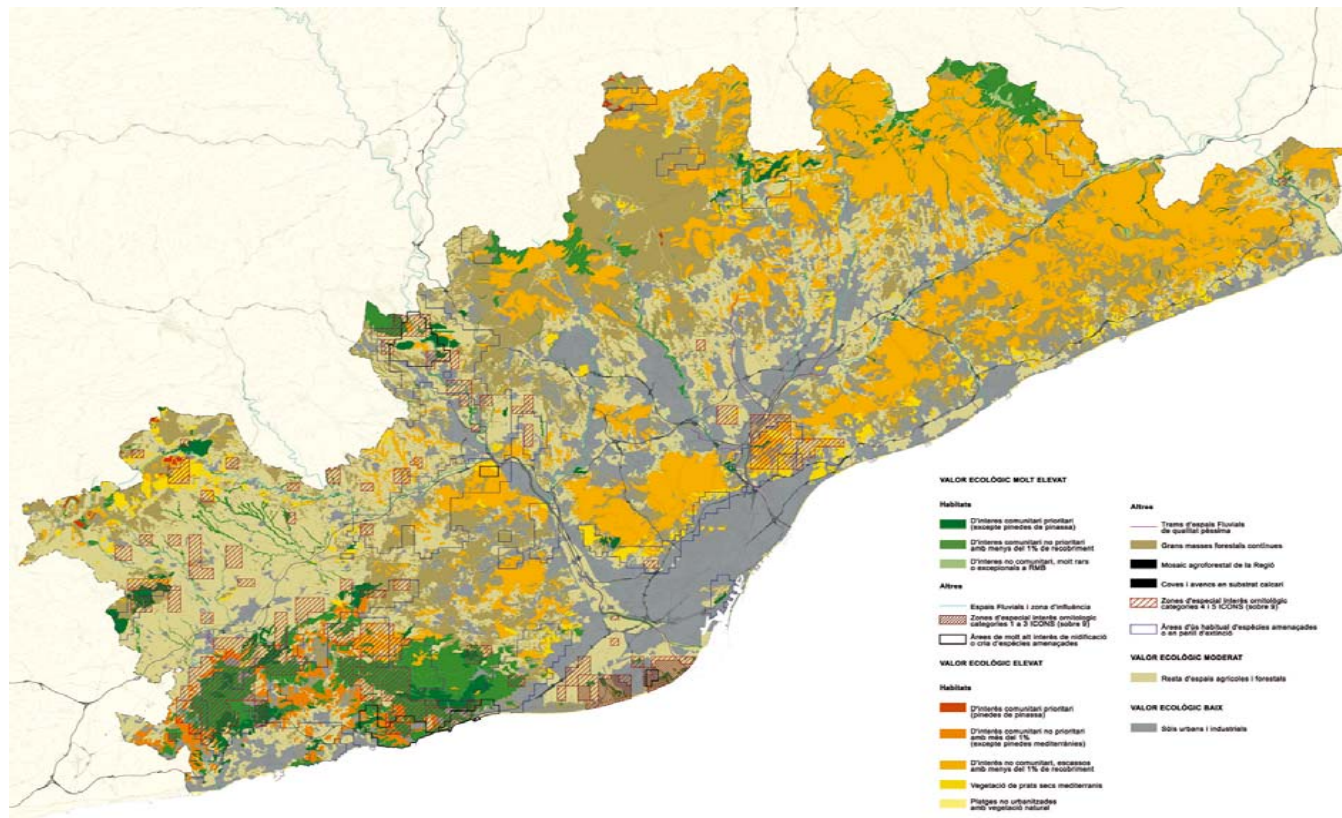


Figura 7.6: Mapa de valors naturals i ecològics de la Regió Metropolitana de Barcelona.



Figura 7.7: L'espai lliure de Gallecs constitueix una peça clau del corredor Gallifa - Gallecs situat entre la riera de Caldes i el riu Tenes.

## 7.2. Valors estètics

Els valors estètics es relacionen amb la capacitat que té un paisatge per transmetre un determinat sentiment de bellesa, en funció del significat i l'apreciació cultural que ha adquirit amb el pas del temps, així com del seu valor intrínsec en funció dels colors, la diversitat, la forma, les proporcions, l'escala, la textura i la unitat des elements que el conformen.

L'elevada diversitat de paisatges de la Regió Metropolitana de Barcelona, afavorida per l'alternança de planes i alineacions muntanyenques i els canvis en la matriu geològica, així com la gran varietat d'usos del sòl i fons escènics, fan que els valors estètics siguin molt variats i abundants. Aquests valors es reconeixen en els elements següents:

- Elements configuradors: són els que componen o donen forma particular a les visions des de molts punts de vista diferents.
- Elements singulars: són els elements puntuals que només es veuen des de determinats llocs.

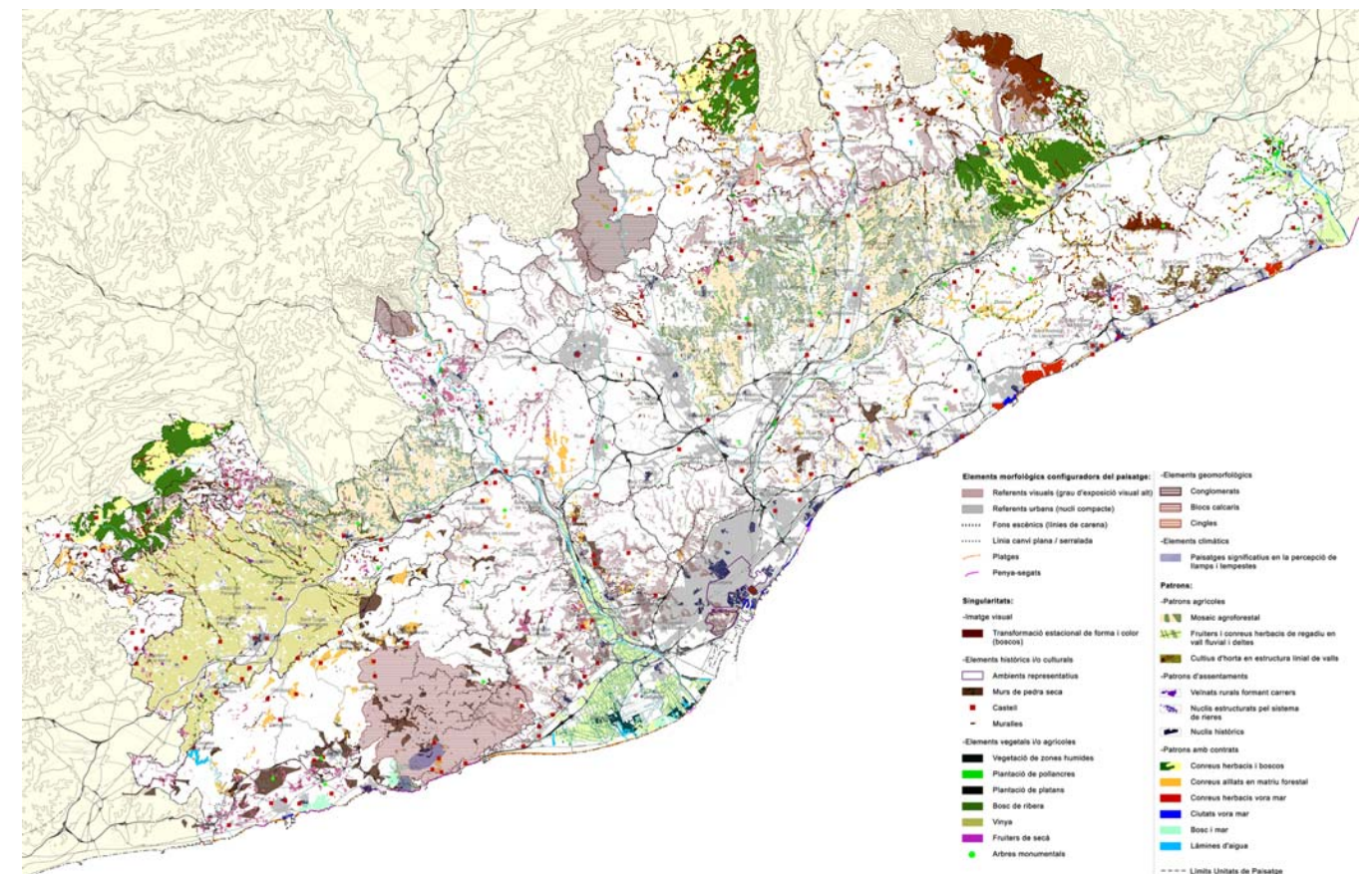


Figura 7.8: Mapa de valors estètics de la Regió Metropolitana de Barcelona.



- Elements patró: són els que conformen estructures que es veuen repetides en un territori.

Cal tenir present que un mateix element pot pertànyer alhora a diverses categories (configurador, singular o patró). Al mapa de valors estètics (6. Valors estètics) però, s'han agrupat en funció de quina n'és la qualitat principal o més destacada.

### 7.2.1. Elements configuradors

#### Fons escènics

Els elements configuradors més destacats del paisatge són els fons escènics, això és, bàsicament, les formes de relleu amb una més alta exposició visual. En molts casos aquestes formes esdevenen horitzons persistents la qual cosa els atorga una important funció estructuradora del paisatge i, de retruc, una destacada condició com a referents visuals. Els fons escènics principals, entre molts d'altres de secundaris, són els següents: Montserrat, la serra de Collserola, els cingles de Bertí i el Montseny.



Figura 7.9: La prominència de la muntanya de Montserrat des de les planes veïnes converteix aquesta forma del relleu en un fons escènic emblemàtic.

#### Referents urbans

El fet urbà de la Regió Metropolitana de Barcelona es manifesta en una xarxa de ciutats que constitueixen uns elements configuradors destacats del paisatge. Aquests assentaments urbans, per la situació, el caràcter extensiu i el perfil, esdevenen fons escènics o fites visuals. Entre tots els nuclis destaquen els següents: Barcelona, Sabadell, Terrassa, Granollers, Vilanova i la Geltrú, Sitges, Vilafranca del Penedès, Martorell, Sant Andreu de la Barca, Castellbisbal, Molins de Rei, Sant Feliu de Llobregat,



Figura 7.10: Des del turó de Sant Pau (185 m) l'església de Sant Pau de Riu-sec esdevé una fita i el nucli de Sabadell conforma el fons escènic.

Pallejà, Sant Vicenç dels Horts, Sant Boi de Llobregat, Cornellà, l'Hospitalet de Llobregat, Sant Climent de Llobregat, Gavà, Castelldefels, Rubí, Sant Cugat del Vallès, Cerdanyola del Vallès, Mollet del Vallès, Llinars del Vallès, Sant Celoni, Santa Coloma de Gramenet, Badalona, Montgat, el Masnou, Premià de Mar, Vilassar de Mar, Mataró, Caldes d'Estrac, Arenys de Mar, Canet de Mar, Sant Pol de Mar, Calella, Pineda de Mar, Malgrat de Mar.

#### Línia canvi plana / serralada

La franja en el límit del pla i l'inici del vessant, just en les primeres elevacions topogràfiques, constitueix un altre element configurador del paisatge. A la Regió Metropolitana de Barcelona aquesta franja, per l'existència de dues gran planes (el Penedès i el Vallès) delimitades per les serralades Litoral i Prelitoral i per la diferència d'elements i usos que s'hi troben, és un element que s'identifica de manera molt clara. Aquest element es percep al límit nord de la unitat Plana del Garraf, al límit nord-oest de la unitat Plana del Penedès, als límits oest i est de la unitat Vall Baixa del Llobregat, al límit nord-oest de la unitat dreta del Llobregat, als límits nord i nord-est del Pla de Barcelona, als límits nord-est, nord-oest, sud-est i sud-oest de la unitat Plana del Vallès, als límits nord-est, nord-oest, sud-est i sud-oest de la unitat Baix Montseny.

### Platges i penya-segats

La varietat de visions que ofereix el paisatge litoral de la Regió Metropolitana de Barcelona provoca diferents emocions. Les sensacions per contrast que ofereixen els allargats espais oberts de sorra fina amb un rereplatja de dunes i pinedes o un cuidat front urbà no són les mateixes; com tampoc ho són les que ofereixen la successió de petites cales separades per formacions rocoses o els penya-segats de la serralada Litoral. Algunes de les platges més destacades són la d'Aiguadolç, la de Sant Sebastià, la de la Fragata, la de la Ribera, la de l'Estanyol, la de la Barra, la de Terramar, la d'Anquines, la de la Murtra, la de la Magarola, la de Sant Sebastià, la de la Barceloneta, la de la Nova Icària, la del Bogatell, la de la Mar Bella, la de la Nova Mar Bella i la de Llevant, la dels Pescadors i la de Garbí. Alguns exemples de penya-segats són el de La Falconera, el de la punta de cala Morisca, el de la punta de Pebre, el de la punta de les Coves, el de la punta Grossa i el de la punta Llarga.

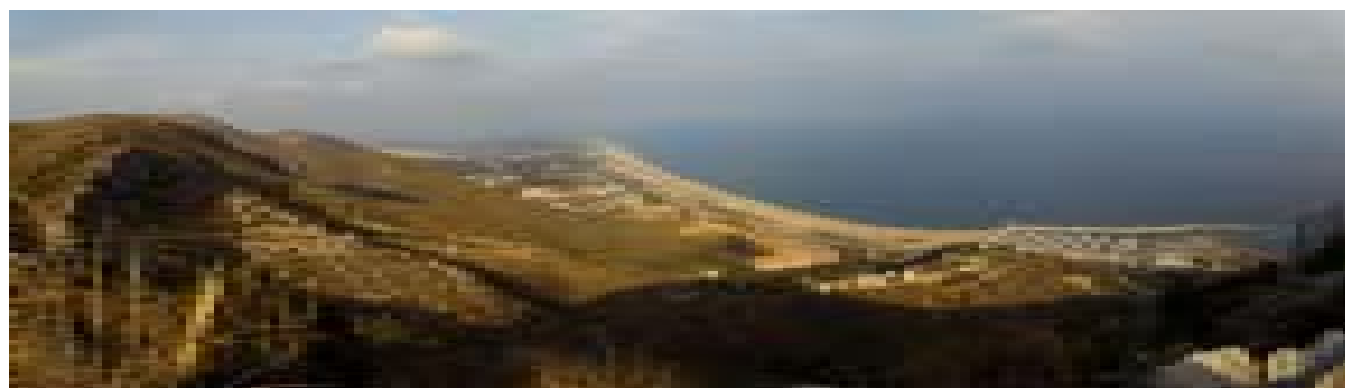


Figura 7.11: La platja de Covafumada (Sitges / Castelldefels) constitueix un dels elements que configuren la imatge del paisatge litoral de la Regió Metropolitana.

#### 7.2.2. Singularitats del paisatge

##### Imatge visual

Determinats espais i àrees d'aquest àmbit territorial presenten un factor d'excepcionalitat o de rellevància estètica com a conseqüència de la transformació estacional de forma i color de la vegetació, ja sigui natural o pròpia dels sistemes agrícoles. Aquesta diferent percepció d'un lloc segons el moment de l'any dona, per exemple, a les zones de boscos caducifolis del Montseny i del turó Gros del Montnegre, així com a les extensions de vinya de la Plana del Penedès.

##### Elements vegetals o agrícoles

La predominança del bosc mediterrani fa destacar la vegetació natural singular de les zones d'aigua així com la vegetació dels sistemes agrícoles i forestals. Les formacions vegetals de les zones humides i de ribera, d'una banda, i les plantacions de pollancre i plàtans o els fruiters de secà, de l'altra, són els elements que singularitzen determinats llocs de la Regió Metropolitana de Barcelona. El caràcter

marginal dels primers i el patró de plantació dels segons influeix en la percepció. Entre aquests elements també cal destacar els arbres monumentals per la seva condició singular, de gran valor estètic.



Figura 7.12: La imatge visual de les vinyes de la Plana del Penedès varia segons les estacions de l'any.

##### Elements geomorfològics

La contemplació d'algunes formes del relleu també provoca sensacions o impressions. Aquest és el cas, per exemple, de les formes arrodonides i planes de color rogenc del conglomerat del massís de Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac, de les agulles i parets del conglomerat de Montserrat, del bloc calcari de perfils suaus i nu del massís de Garraf, i de les cingleres i ressaltos rocosos de la roca calcària i margues dels cingles de Bertí.

##### Elements historicoculturals

Un dels elements que, sense ser únic, distingeix el paisatge urbà de la Regió Metropolitana de Barcelona és l'eixample de Barcelona. Aquesta trama urbana pròpia del segle XIX és una proposta diferent i original perquè, al contrari d'altres, està planificada i raonada d'acord amb el lloc. La visió de la retícula, que formen els carrers de traçat quadrícula i la planta octogonal de les illes de cases, és una imatge de gran valor estètic.



Figura 7.13: La forma i el color atorga als cingles de Bertí i Gallifa una imatge particular.

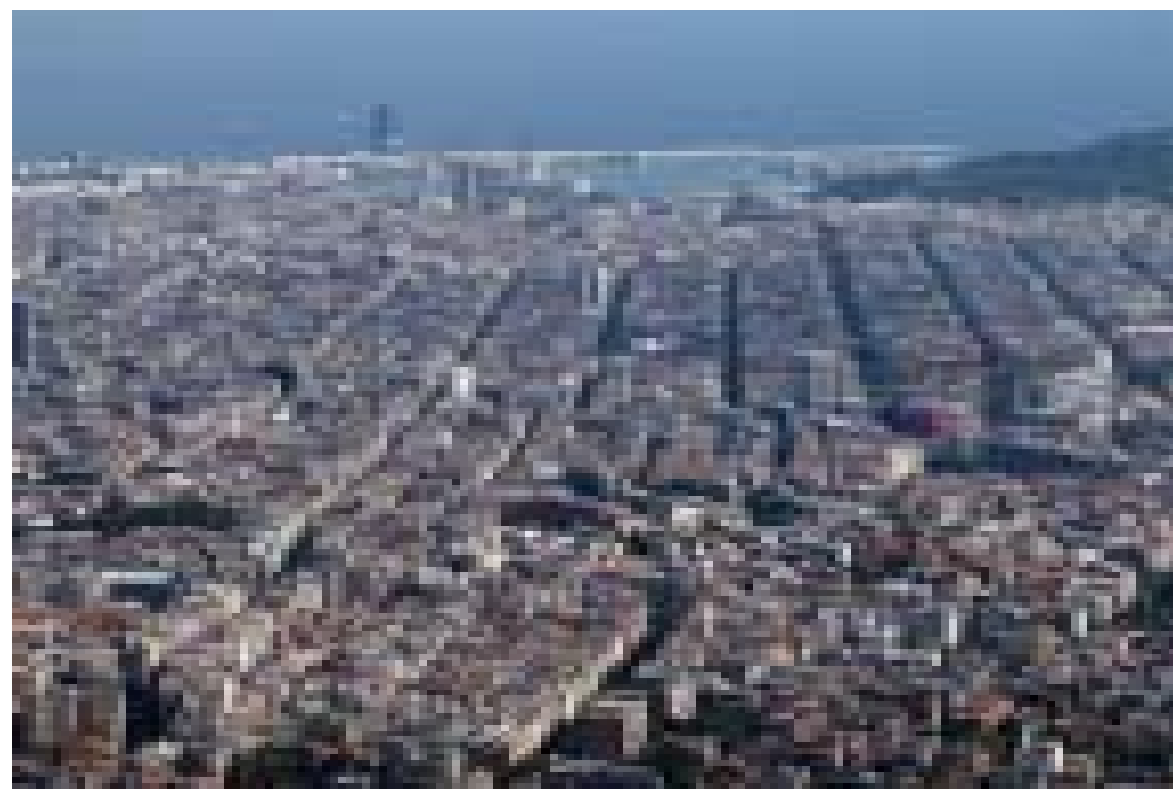


Figura 7.14: El contrast entre l'Eixample i la resta de trames urbanístiques de l'assentament urbà de Barcelona conforma una imatge de gran valor estètic.

### 7.2.3. Patrons paisatgístics

#### Patrons agrícoles

Aquests patrons agrícoles els trobem en espais rurals i periurbans amb unes estructures que, per composició d'elements i extensió, confereixen personalitat als paisatges d'aquest àmbit territorial. Aquests espais són, entre altres, la vinya de la Plana del Penedès i del Baix Maresme, el mosaic agroforestal de les Valls de l'Anoia i de la Plana del Vallès, el mosaic agrícola de la Vall Baixa del Llobregat, del Delta del Llobregat i de la Baixa Tordera i l'horta de l'Alt Maresme i de la Serra de Marina.

La repetició dels marcs de plantació de la vinya, l'orientació de les passades i el sistema de conducció poden assemblar-se, però la combinació amb el relleu, els cursos d'aigua, els boscos, les construccions aïllades, els assentaments urbans i els vials acaben conformant una composició visual que distingeix els paisatges del Penedès i d'Alella. La contemplació d'una composició justa d'elements i una relació harmònica entre ells és allò que genera emocions i dona valor.

Tot i les semblances, la presència de camps de cultius herbacis i d'arbres fruiters entre les vinyes, un diferent relleu i una major presència de clapes de boscos confereix una estructura de mosaic que distingeix visualment les Valls de l'Anoia de la unitat veïna de la Plana del Penedès. Aquesta estructura de mosaic es repeteix a la Plana del Vallès, però entre les illes de bosc predominen els camps de farratges i cereals. Aquests mosaics agroforestals tenen un gran valor pel fet de constituir el fons escènic dels assentaments urbans situats entremig.

L'entorn eminentment urbà del mosaic agrícola del Llobregat, conformat per una repetició de camps de regadiu de conreus herbacis, fruiters i hortalisses així com diferents espais d'aigua, fa que destaquï en gran manera. El tram final i el delta de la Tordera, amb plantacions de plàtans i pollancre, camps



Figura 7.15: La particular composició entre els elements distingeix el paisatge vitivinícola de la Plana del Penedès.



de regadiu de farratges cereals i hortalisses, constitueix una altra de les imatges visuals de gran valor estètic de la Regió Metropolitana de Barcelona.

En la fesomia del paisatge agrari litoral destaquen les àrees d'horta entre Arenys de Munt, Pineda de Mar i Sant Cebrià de Vallalta que s'estenen pels vessants de les valls drenades pels torrents, rieres i rials. Aquestes àrees es caracteritzen per illes de parcel·les petites, de formes irregulars, plantades d'hortalisses i en part ocupades per hivernacles.

### Patrons d'assentaments

Si bé molts dels assentaments urbans són elements configuradors, alguns també constitueixen patrons, perquè conformen teixits urbans particulars que al repetir-se caracteritzen la imatge visual del paisatge d'aquest àmbit territorial. Aquests teixits són els carrers de cases dels treballadors de camp, els nuclis urbans que ressegueixen el traçat de les rieres i la particular fisonomia dels nuclis històrics.



Figura 7.16: El carrer de cases del Torrentfondo (Sant Llorenç d'Hortons) és un dels elements tipus que diferencia el paisatge vitivinícola de la Plana del Penedès i de les Valls de l'Anoia.

Especialment a la Plana del Penedès, però també a d'altres unitats de l'àmbit territorial, es troben de manera dispersa i aïllada carrers de cases unifamiliars dels treballadors del camp del segle XIX. Es tracta d'edificacions entre mitgeres, de planta baixa i pis i coberta a dos aiguavessos que s'ordenen seguint l'alineació de les façanes. Al Penedès aquests conjunts s'implanten al mig de les vinyes i es

recolzen en un camí. Avui, alguns d'aquests antics carrers encara perviuen i d'altres s'han convertit en petits assentaments urbans. Exemples d'aquest patró de poblament són les Peloses (Castellet i la Gornal), el Carrer Fondo (Castellví de la Marca), les Cases Noves de la Riera (Castellví de la Marca), Cantallops (Avinyonet del Penedès), Carrer de Can Rovira (Subirats), Ca l'Avi (Subirats), els Casots (Subirats), Can Cartó (Subirats), Cal Rosell de la Serra (Torrelavit), Bonavista (el Pla del Penedès), el Torrentfondo (Sant Llorenç d'Hortons) i les Cases Noves (Gelida).

A l'Alt i Baix Maresme hi ha els assentaments urbans de dalt i els de la marina, que s'estructuren i es relacionen a partir de les rieres. Els antics carrers de cases entre mitgeres d'aquests nuclis ressegueixen els traçats dels cursos d'aigua i conformen entramats urbans lineals o arboriformes. Alguns exemples d'aquesta dualitat són Alella i el Masnou (riera d'Alella), Vilassar de Dalt i Vilassar de Mar (riera de Vilassar), Cabriils i Vilassar de Mar (riera de Cabriils), Argentona, Dosrius i Mataró (riera d'Argentona), Arenys de Munt i Arenys de Mar (riera d'Arenys). Altres nuclis urbans que segueixen una riera són Canet de Mar (riera de Buscarons, riera de Lledoners), Sant Pol de Mar: (riera de Sant Pol), Calella (riera de Capaspre o de Calella) i Pineda de Mar: (rieres de Pineda i de Valldemaniu).

La imatge de la combinació entre els nuclis històrics d'herència romana o medieval i els primers eixamples de les ciutats de la Regió Metropolitana caracteritza el paisatge urbà d'aquest àmbit territorial. Arreu, les restes del viari romà, els conjunts episcopals, les viles noves, les traces de les successives muralles o els carrers estrets es superposen i s'entrellacen amb les primeres fàbriques, els eixamples del segle XIX o les edificacions d'estil colonial, modernista i noucentista. Aquest paisatge urbà es repeteix, per exemple, a Vilafranca del Penedès, Vilanova i la Geltrú, Sitges, Sabadell, Terrassa, Granollers, Caldes de Montbui, Cardedeu, Badalona, Mataró, Arenys de Mar, Canet de Mar i, òbviament, a Barcelona.

#### 7.2.4. Patrons amb contrast

##### Conreus herbacis i boscos

A les unitats de paisatge de les Serres d'Ancosa, del Moianès (meitat occidental) i del Baix Montseny, l'alternança en extensió de boscos (pinedes, rouredes) i conreus herbacis conforma una imatge de gran valor estètic.

##### Conreus aïllats en matriu forestal

Les illes que formen els camps de conreu entremig d'espais forestals és un altre dels contrastos per oposició de textura i color que es repeteix a diferents unitats, per exemple, a la Serra de Marina, als Cingles de Bertí i Gallifa, al Garraf, als Xaragalls del Vallès o a Sant Llorenç del Munt i l'Obac i el Cairat.



Figura 7.17: El mosaic agroforestal del Baix Montseny es caracteritza per un contrast entre els conreus i els boscos.

#### Mosaics agrícoles vora mar

Aquests mosaics agrícoles són els pocs testimonis que queden de l'antiga modelació agrària que s'estenia des de la muntanya fins quasi arran de costa. Avui, aquests retalls compostos de petites peces de terra (dedicades al conreu d'hortalisses, flors i plantes de viver) delimitades per camins i rieres i puntejades de masies i construccions agrícoles contrasten amb l'entorn eminentment urbà i urbanitzat. La visió d'aquest contrast singularitza estèticament aquest paisatge. Els mosaics agraris que es conserven són els següents: les Cinc Sènies (Mataró – Sant Andreu de Llavaneres), el pla de Balasc (Pineda de Mar – Santa Susanna), i el pla de la Torre (Santa Susanna).

#### Ciutats vora mar

El paisatge urbà del litoral destaca per la presència de passeigs marítims que articulen uns espais públics de platges, ports, hotels i equipaments d'oci. Aquests eixos emfatitzen la visió de la platja i la ciutat des del carrer, però també posen de relleu antigues fàbriques, les cases dels primers estiuejants, infraestructures o edificis contemporanis. Alguns exemples d'aquests espais es troben a Malgrat de Mar, Santa Susanna, Pineda de Mar, Calella, Sant Pol de Mar, Canet de Mar, Arenys de Mar, Caldes d'Estrac, Mataró, Vilassar de Mar, Premià de Mar, el Masnou, Montgat, Badalona, Sant Adrià de Besòs, Barcelona, Sitges i Vilanova i la Geltrú.

#### Bosc i mar

La textura i el color dels boscos de pins, que a la unitat de Delta del Llobregat creixen sobre antigues dunes o a la Plana del Garraf arriben fins la zona rocosa i seca de la costa, contrasten amb els blaus del mar i conformen una imatge associada al paisatge del Mediterrani. Els exemples d'aquest patró es localitzen a la platja del Prat (el Prat de Llobregat), la pineda de Can Camins (el Prat de Llobregat), al puig d'en Boronet (Sitges), a la Rodona (Sitges), i als Colls (Vilanova i la Geltrú).



Figura 7.18: La imatge de la façana urbana del passeig de Port Alegre i la platja de Sant Sebastià de Sitges amb el mar provoca emocions estètiques.



Figura 7.19: En l'aigua del pantà de Foix es reflecteixen els pins que l'envolten i el castell de Castellet.



### Làmines d'aigua

La visió de les poques làmines d'aigua dolça d'una certa magnitud que es localitzen en aquest àmbit territorial, pels reflexos que generen i les emocions que provoquen, també ofereixen imatges de gran bellesa. Les làmines d'aigua més destacades són: el pantà de Foix, el pantà de Santa Fe, el pantà de Vallfornès, el canal Olímpic de Catalunya, la maresma de les Filipines, l'estany del Remolar, l'estany de la Ricarda, l'estany de la Magarola, l'estany de Cal Tet, el riu Llobregat, i la Tordera.

### 7.3. Valors històrics

Els valors històrics s'aprecien quan els components del paisatge, en part o en conjunt, estan associats a fetsoaperíodesdel passat. Aquesta associació és percebuda, per exemple, en les restes arqueològiques, els castells, en nombroses construccions agràries o en fàbriques i colònies industrials així com en les estructures urbanes, els edificis històrics o els espais públics dels assentaments urbans. Aquests elements constitueixen fragments de paisatges antics que conviuen amb l'actual i li donen un caràcter que s'accentua en els casos que són fites visual o conformen fons escènics.

#### 7.3.1. Àrees

##### Arquitectura rural de pedra seca

Del antic paisatge de la vinya anterior a la plaga de la fil·loxera (segles XVIII i XIX) són ben visibles encara els murs i les barraques de pedra seca. Aquestes restes constitueixen un dels trets característics de les unitats Plana del Garraf, Garraf, i Muntanyes d'Ordal. Altres àrees menors es localitzen a Pontons, Torrelles de Foix, Molins de Rei, el Papiol, al sud de Vallromanes, i al nord de Santa Coloma de Gramenet.

##### Nuclis històrics

La Regió Metropolitana de Barcelona és l'àmbit territorial amb una major concentració de grans assentaments urbans. El paisatge urbà de la baixa edat mitjana, no sense modificacions, i el derivat del procés d'industrialització caracteritzen en gran manera els nuclis històrics d'aquests assentaments. Les trames urbanes, els edificis històrics i els espais públics conformen escenaris on sobresurten les formes del modernisme i el noucentisme. Aquests escenaris es poden trobar, per exemple, a Vilafranca del Penedès, Vilanova i la Geltrú, Sitges, Barcelona, Vallvidrera, Valldoreix, Sabadell, Terrassa, Granollers, Caldes de Montbui, Cardedeu, Sant Celoni, Castellterçol, Figaro-Montmany, Badalona, Mataró, Arenys de Mar, o Canet de Mar.



Figura 7.20: Els marges de pedra seca del Garraf constitueixen un escenari de memòria sobre el paisatge de la vinya d'abans de la fil·loxera.



Figura 7.21: L'espai de la plaça de la Vila i del carrer Major de Sant Celoni, així com les edificacions, conformen un escenari urbà dels segles XVI i XVII.

#### 7.3.2. Conjunts o recintes

##### Colònies industrials

Les colònies industrials són un dels elements més característics del paisatge industrial del segle XIX. A la Regió Metropolitana de Barcelona, concretament a la vall del riu Llobregat, es troben dues de les



més destacades, la colònia Sedó d'Esparraguera (1846-1980) per ser una de les més grans i la colònia Güell de Santa Coloma de Cervelló (1890-1973) per ser un cas paradigmàtic. Altres exemples són la colònia Bertrand de Sant Feliu de Llobregat (1862), la colònia de Can Bros de Martorell (1852-1967), i la colònia Pons de Sant Sadurní d'Anoia.



Figura 7.22: Els carrers i les edificacions de la colònia Güell (Santa Coloma de Cervelló) tenen la capacitat d'evocar els orígens del paisatge industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona.

### Ciutats balneari

Un dels antics elements que conformen l'actual paisatge de l'oci i el turisme són els balnearis del segle XIX d'aigua termal i de mar. D'aquests primers establiments només es conserven dempeus i actius els balnearis d'aigua termal, concretament, a Caldes de Montbui, i la Garriga. El balneari de la Puda (1870) d'Esparraguera es troba totalment abandonat. En aquests nuclis, entre els que cal afegir també Caldes d'Estrac, les aigües mineromedicinales atrauen a l'època un turisme d'elit que hi construeix cases d'estiueig d'estil modernista i noucentista.

### Jardins singulars

El paisatge urbà dels nuclis històrics es complementa amb espais de verd privats i públics, de gran valor i associats a antics palaus o cases d'estiueig. Aquests espais constitueixen recreacions de paisatges al gust i manera de les classes benestants del segle XIX i principi del XX. Alguns dels jardins més destacats són: Jardins de la Universitat de Barcelona (Barcelona), Parc Güell (Barcelona), Parc de Ca l'Arnús (Badalona), Parc de Torreblanca (Sant Feliu de Llobregat-Sant Joan Despí-Sant Just Desvern), Parc de Terramar (Sitges), Jardins de Can Rius (Caldes de Montbui).



Figura 7.23: El Parc Güell és un jardí emblemàtic on s'estableix una singular relació entre els elements arquitectònics i la vegetació.

### 7.3.3. Elements

#### Elements arqueològics

Tot i la importància de les restes romanes o d'altres èpoques, els castells i les torres dels segles X, XI i XII constitueixen un dels elements amb valor històric que caracteritzen el paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona. Moltes d'aquestes construccions estan relacionades amb antics patrons de poblament rural que encara perviuen. La Plana del Garraf, el Garraf, la Plana del Penedès, les Serres d'Ancosa, les Muntanyes de l'Ordal, les Valls de l'Anoia, la Vall Baixa del Llobregat, els Xaragalls del Vallès, o la Plana del Vallès són unitats amb una forta presència d'aquests elements. Vegeu la relació d'elements al mapa 7 de valors històrics.



Figura 7.24: El castell de Gelida (920-950) està situat al vessant de la serralada Litoral i domina visualment un ampli sector de les Valls de l'Anoia.

### Elements rurals

Les masies i cases de mas són construccions aïllades amb un elevat valor històric per ser exemples antics d'arquitectura vernacular, d'obres d'arquitectes reconeguts, o de patrons de poblament. Les diferències entre unes i altres són degudes al caràcter tipològic de la seva arquitectura que possibilita l'adaptació al clima, als cultius i a les modes (gòtic, barroc, modernisme, noucentisme). Vegeu la relació de masies i cases de mas més destacades al mapa 7 de valors històrics.



Figura 7.25: La masia de Ca l'Oliveres (Lliçà de Vall) és un element rural de gran valor històric associada a un espai agrícola que encaixa de manera directa i brusca amb l'espai urbà veí.

### Elements urbans

El caràcter del paisatge urbà i periurbà contemporani de la Regió Metropolitana de Barcelona ve donat per les trames i els espais però també per l'interès arquitectònic de molts edificis antics monumentalment integrats. Aquests edificis destaquen per la composició, la construcció o per ser una obra d'autor. Vegeu la relació d'elements al mapa 7 de valors històrics.



Figura 7.26: L'església de Sant Martí (Sant Celoni) destaca pel monumental esgrafiats del 1762 de la façana.

### Elements religiosos

Uns altres dels elements essencials en la configuració del paisatge són els antics edificis religiosos perquè constitueixen punts de referència amb un gran interès arquitectònic i un valuós capital cultural. Vegeu la relació d'elements al mapa 7 de valors històrics.



Figura 7.27: El celler Güell (Sitges) és un conjunt edificatori d'estil modernista format per un celler, un habitatge i una capella.

### Elements industrials

L'actual paisatge industrial, en permanent transformació, és una herència de l'activitat manufacturera del segle XVIII però també de l'activitat fabril del segle XIX i principi del XX. Durant aquests anys Barcelona i la seva àrea d'influència es converteixen en la fàbrica d'Espanya. Les evidències d'aquest passat són nombroses, a més a més de les colònies industrials, hi ha altres testimonis com ara: el molí fariner de Can Batlle (Vallirana), el molí paperer Mornau (Sabadell), i les fàbriques de vapor de Can Batlló (Barcelona), de Sants (Barcelona), de La Sedeta (Barcelona), de Ca l'Aranyó (Barcelona), Can Casarramona (Barcelona), de Can Ricart (Barcelona), Fabra i Coats (Barcelona), Sederes Vilumara (L'Hospitalet), Tecla Sala (L'Hospitalet), de Can Bagaria (Cornellà), La Cooperativa Obrera (Mataró), Fàbrica Jover, Serra i Cia (Canet de Mar), Aymerich, Amat i Jover (Terrassa), Buxeda (Sabadell), Roca Umbert (Granollers), les farineres Moretó (Mollet del Vallès) i Sant Jaume (Barcelona), els cellers Güell (Sitges), Codorniu (Sant Sadurní d'Anoia), i la fàbrica Anís del Mono (Badalona), la fàbrica G. de Andreis

de sobrenom La Llauna (Badalona), l'Autòdrom Terramar (Sant Pere de Ribes), la fàbrica Pujol i Bausis de sobrenom La Rajoleta (Esplugues de Llobregat).

Una altra de les restes significatives del passat industrial són les xemeneies, tot i estar en molts casos descontextualitzades, constitueixen un testimoni de la magnitud de l'antic paisatge industrial. Alguns dels exemples més destacats són la xemeneia de l'antiga fàbrica Roca Umbert (Granollers), de Ca l'Arenes (Mataró), del vapor Ca l'Estruch (Sabadell), del vapor Buxeda (Sabadell), de la bòbila Almirall (Terrassa).

Els barris de pescadors, les cases dels indians o les fàbriques de vapor estan vinculats als espais portuaris per la seva condició de portes d'entrada i sortida de persones, mercaderies i idees. Un dels moments que caracteritza aquests espais és la seva participació durant els segles XVIII i XIX en l'aventura americana. Sobretot el port vell de Barcelona però, també, els de Vilanova i la Geltrú, Sitges, Masnou, Mataró, Arenys de Mar o Canet són en gran part una herència del flux d'intercanvi de mercaderies d'aquests anys. Altres elements associats a aquests espais són els fars, concretament, el de la Torre del Relotge (1772), el del Llobregat (1852), el de Sant Cristòfor (1866), i el de Montjuïc (1922). Vegeu la relació d'elements al mapa 7 de valors històrics.

### 7.3.4. Camins històrics

#### Camins rals

Molts trams de la xarxa actual de camins tenen un origen romà o medieval cosa que els atorga un important valor històric i signifiquen els llocs. Aquesta xarxa explica el perquè de la morfologia urbana de molts nuclis històrics o de l'existència des d'antic d'un mercat o fira. Alguns trams dels camins rals aprofiten restes de l'antic traçat original de la via Augusta o variants romanes d'èpoques posteriors. Alguns exemples d'aquests camins rals són: el de Barcelona cap a Martorell per la Vall Baixa del Llobregat, el de Martorell cap a Lleida o Manresa pel Pla de Montserrat, el de Martorell cap a Girona per la Plana del Vallès, el de Martorell cap a Tarragona per la Plana del Penedès, el de Barcelona a Vilafranca del Penedès pel Garraf, el de Barcelona a Tarragona pel Delta del Llobregat, el de Barcelona a Blanes per l'Alt Maresme, el de Barcelona a Vic pel Montseny. Vegeu els traçats dels camins al mapa 7 de valors històrics.

#### Camí dels Monjos

Aquest camí travessa les unitats de paisatge Sant Llorenç del Munt i l'Obac i el Cairat i la Plana del Vallès. El valor històric rau en el fet que connecta dos dels monestirs benedictins més importants de Catalunya, com són el de Sant Cugat del Vallès (segle IX) i el de Sant Llorenç del Munt (segle X) i en la llegenda associada que explica el seu origen. Vegeu el traçat del camí al mapa 7 de valors històrics.





Figura 7.28: El camí Ral de Granollers a Barcelona conserva encara alguns trams de gran valor històric.

### Camins ramaders

Un altre dels significats dels camins que donen valor al paisatge és que alguns, com a mínim a partir del segle XIII en endavant, també s'utilitzen pel pas de bestiar en règim de transhumància. A les unitats de paisatge del Penedès i del Garraf convergeixen els camins procedents de les antigues pastures d'estiu occidentals (Aragó i Lleida) i del sud (Terol, València, Tortosa). A les unitats de Vallès convergeixen els camins que venien de les pastures del nord (Formiguera, Puigcerdà, Ripoll). En relació amb aquesta xarxa de camins les terres del Penedès i del Vallès s'utilitzen a l'època com a pastures d'hivern. Vegeu el traçat dels camins i les zones de pastura més importants al mapa 7 de valors històrics.

### 7.3.5. Àmbits especials

#### Zona amb densitat notable de torres

També a la costa de la Regió Metropolitana de Barcelona existeix una densitat notable de torres per a defensar-se dels atacs piràtics bàsicament dels segles XV al XVII. Aquestes torres constitueixen elements patrimonials amb una significativa càrrega paisatgística per la seva condició de fita la qual cosa personalitza el paisatge. A les unitats de Maresme, de les més de 50 torres conservades, destaquen per exemple la torre de Can Cabirol (Arenys de Mar), la de Can Tria de la Mata (Mataró), la del molí de la Murtra (Sant Pol de Mar), la de Can Torrent de Mar (Santa Susanna), la de la Timba (Canet de Mar), la de Valldejuli (Palafolls). A les unitats de Garraf destaquen les torres següents: Torre de la Serra (Sant Pere de Ribes), Torre de Can Bruguera (Sant Pere de Ribes), Torre del Clot dels Frares (Sant Pere de Ribes), Torre de defensa de Can Amell (Sitges), Torre de defensa de Campdàsens (Sitges), Torre de la masia de Miralpeix (Sitges).

#### Zones amb densitat notable de cases d'indians

El paisatge urbà d'alguns assentaments de la costa es caracteritza per l'existència d'edificis (palaus, cases, asils, hospitals, teatres) de final del segle XIX i principi del XX que recreen l'estil eclèctic de l'arquitectura colonial. El barroquisme acolorit d'aquestes construccions personalitza els nuclis històrics; per exemple, de Vilanova i la Geltrú, Sitges, el Masnou, Vilassar de Mar, Mataró, Arenys de Mar, Canet de Mar.

## 7.4 Valors socials

Un element del paisatge té valor social quan esdevé per a la ciutadania un espai per a gaudir del temps lliure. En aquest àmbit territorial, amb una elevada densitat de població, els elements amb valor social són bàsics pel que aporten a favor de la qualitat de vida. Els carrers, els espais públics, les zones de lleure i esports, els miradors i els itineraris són elements que faciliten la vida en societat o el contacte entre ciutadans.

### 7.4.1. Espais públics

#### Carrers i places

Les avingudes, passeigs, carrers, rambles i places dels assentaments urbans són espais d'ús social per excel·lència la qual cosa els confereix un important valor. La visió d'una trama urbana endreçada i d'edificacions amb composicions i acabats de qualitat afavoreix aquest ús. Aquests escenaris es

poden trobar als assentaments urbans de l'Alt i Baix Maresme, als nuclis històrics, als passeigs marítims de les ciutats vora mar, i a les ciutats balneari que són patrons, àrees, conjunts o zones amb valors estètic i històric. Això és així no només en aquests assentaments urbans mencionats sinó també a les àrees urbanes on gracies a la Llei de Barris han adquirit un major valor social.



Figura 7.29: L'espai públic de la plaça de Pi (Barcelona) per ser harmònic, ordenat, respectuós i coherent constitueix un escenari que afavoreix la convivència ciutadana.

### Parcs i jardins

Al marge dels jardins singulars amb valor històric, que també tenen un valor social, hi ha els parcs metropolitans situats als espais urbans i a les extensions urbanes. Aquests espais verds ofereixen a la ciutadania sensacions i emocions que enriqueixen la vida social i les activitats a l'aire lliure. Alguns exemples d'aquests parcs són Can Zam (Santa Coloma de Gramanet), els Pinetons (Ripollet), la Font Santa (Sant Joan Despí), el parc Nou (el Prat de Llobregat), i el Pi Gros (Sant Vicenç dels Horts). Tot i que no és pròpiament un parc, l'espai fluvial del riu Llobregat aconsegueix aquesta funció fins al punt de ser avui un entorn de gran valor social.



Figura 7.30: El paisatge urbà conformat pel parc i el pont del riu Ripoll (Ripollet) és un exemple d'espai públic que ha guanyat significat i per extensió valor.

### Platges

Avui les platges s'utilitzen majoritàriament com a espais de lleure i d'espectacles però, també, d'activitats recreatives i esportives. Aquest ús, estretament relacionat amb els passeigs marítims, comporta que tinguin un alt valor social cosa que es posa de manifest, per exemple, a moltes de les platges i a les ciutats vora mar amb valor estètic; però, també, a d'altres platges com ara a la de la Mar Bella (Barcelona), del Morer (Sant Pol de Mar), de la Pineda de Mar (Pineda de Mar), de Sant Vicenç de Montalt (Sant Vicenç de Montalt), de Sant Simó (Mataró), de Sant Sebastià (Sitges), de l'Home Mort (Sitges), o de Garraf (Sitges).

### Estacions de tren, aeroports i ports

La condició de centres intermodals atorga a les estacions de tren, aeroports i ports un destacat valor social. La qualitat del conjunt i de l'entorn d'aquests espais ofereix als passatgers sensacions que incideixen en el grau de satisfacció. Aquests espais són l'estació Barcelona Sants, la futura estació Barcelona Sagrera, l'aeroport Barcelona – el Prat, i el port de Barcelona.



Figura 7.31: Per la condició de porta, la seqüència visual d'aproximació sobre el paisatge urbà del port de Barcelona incideix en el grau de satisfacció dels visitants.

### Equipaments esportius

Els entorns de les instal·lacions esportives per la seva condició de llocs de trobada i convivència tenen un destacat valor social que esdevé màxim si són escenaris adaptats per a grans aforaments relacionats amb l'esport espectacle. Els espais d'aquest tipus més destacats són l'Anella Olímpica de Montjuïc (Barcelona), el Camp Nou del Futbol Club Barcelona (Barcelona), l'àrea esportiva Vall d'Hebron (Barcelona), el club de polo de Barcelona (Barcelona), el complex esportiu municipal Mar Bella (Barcelona), el port olímpic de Barcelona (Barcelona), el reial club de tennis Barcelona (Barcelona), el velòdrom d'Horta (Barcelona), l'estadi del RCD Espanyol (Cornellà-El Prat de Llobregat), el circuit de Catalunya (Montmeló), el palau municipal d'esports de Badalona (Badalona), el canal olímpic de Catalunya (Castelldefels), el Muntanyà (Ceba), el palau municipal d'esports de Granollers (Granollers), el camp de futbol de l'Hospitalet (l'Hospitalet de Llobregat), la seu del campionat de Tir (Mollet del Vallès), l'estadi de la Nova Creu Alta (Sabadell), el camp d'hoquei herba de Terrassa (Terrassa), i el camp de futbol de Viladecans (Viladecans).



Figura 7.32: El valor social del circuit de Catalunya (Montmeló) mereix un entorn de qualitat que compleixi les emocions i sensacions que generen els espectacles d'automobilisme i motociclisme.

### Horts urbans i periurbans

Aquests espais a compleixen una funció social perquè afavoreixen la cohesió veïnal pel fet de ser llocs de trobada i convivència però també perquè requereixen una activitat que és alhora educativa, lúdica i terapèutica. Alguns d'aquests espais estan gestionats d'altres no.

En el cas dels horts urbans destaquen els espais de propietat municipal de la ciutat de Barcelona que són els següents: Can Mestres (Sants-Montjuïc), Can Soler (Horta-Guinardó), L'Hort de Turull (Gràcia), L'Hort de l'avi (Gràcia), Hort de la Trinitat (Sant Andreu), Can Cadena (Sant Martí), Hort de Sant Pau del Camp (Ciutat Vella), Hort del Camí de la Torre Melina (Les Corts), Hort urbà de Pedralbes (Les Corts), Hort de la Sagrada Família (Eixample), Casa de l'Aigua (Nou Barris), Hort Collserola (Sarrià-Sant Gervasi). Alguns exemples d'horts periurbans són: els horts lúdics municipals del Prat de Llobregat (El Prat de Llobregat), els horts de Gallecs (Mollet del Vallès), els horts del Ripoll (Sabadell), els horts lúdics del polígon les Salines (Sant Boi de Llobregat), els horts municipals de la finca de Mossèn Homs (Terrassa). Vegeu la resta de zones d'horts al mapa 8 de valors socials.





Figura 7.33: La superfície, l'accessibilitat i els edificis comunitaris de la zona d'horts de Can Gili (Barberà del Vallès) afavoreixen l'ús social d'aquest paisatge periurbà.

#### 7.4.2. Espais protegits

##### Xarxa de Parcs

La densitat urbana de la Regió Metropolitana de Barcelona provoca que els grans espais lliures gestionats per la Diputació de Barcelona adquireixin un important valor social per ser entorns amb efectes reparadors sobre les persones davant les molèsties de la vida a la ciutat. Aquests espais, percebuts com escenaris de placidesa, de seguretat i d'ordre, són: el Parc Natural del Montseny, el Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, el Parc del Montnegre i el Corredor, el Parc de la Serralada Litoral, el Parc de la Serralada de Marina, el Parc Natural de la Serra de Collserola, el Parc Agrari del Baix Llobregat, el Parc del Garraf, el Parc d'Olèrdola, i el Parc del Foix.

#### 7.4.3. Llocs d'esbarjo i lleure

##### Berenadors i àrees d'esbarjo

Els llocs a l'aire lliure adaptats per a cuinar i menjar o per a passar el dia constitueixen escenaris amb un destacat valor social perquè afavoreixen la convivència i la cohesió social. Vegeu la relació d'elements assenyalats al mapa 8 de valors socials.



Figura 7.34: Tant els grans berenadors com les petites àrees de descans, pel seu valor social, mereixen ser espais amb significat.

##### Zona d'activitats nàutiques i principals ports esportius

A l'àrea barcelonina una de les arrels de l'ús actual del mar com a espai d'oci és el patí a vela dels anys 1920. Avui, els ports esportius concentren una activitat nàutica amb una àmplia i variada oferta que possibilita la visió de la costa des del mar. Vegeu la relació d'elements al mapa 8 de valors socials.

##### Equipament d'educació ambiental

El valor social d'aquests equipaments rau en la capacitat de sensibilitzar, tant als individus com a la col·lectivitat, a favor del paisatge. Vegeu la relació d'elements al mapa 8 de valors socials.

##### Zona de pràctica d'esports d'aventura

Pel fet de permetre visions diferents del paisatge o de traslladar l'activitat esportiva a escenaris d'interès natural, els esports d'aventura també tenen un valor social que repercuteix en la sensibilitat i el benestar dels individus. Entre aquests esports i activitats destaquen per les vistes que ofereixen, per exemple, els viatges en globus, el parapent o l'escalada. Vegeu la relació d'elements al mapa 8 de valors socials.

##### Fires i mercats representatius

Els escenaris urbans que acullen fires i mercats (carrers, places i recintes) tenen un valor social perquè, al marge de comprar i vendre, són llocs d'oci. Les olors, els colors i la remor també possibiliten sensacions i emocions que conviden a passejar o a badar. Algunes de les fires són, per exemple, la de Maig o dels Enamorats de Vilafranca del Penedès, la de la Candelera de Molins de Rei, la de Santa

Llúcia i la de Sant Ponç de Barcelona, la del Gall del Prat de Llobregat o la del Càntir d'Argentona. Entre els mercats destaquen els de Barcelona; com per exemple, el Mercat de la Boqueria, el de Santa Caterina, el de la Concepció o el de la Barceloneta. Podeu veure una relació de llocs on es celebren fires i mercats al mapa 8 de valors socials.

#### 7.4.4. Itineraris

En el cas de la Regió Metropolitana de Barcelona, cal destacar que hi ha gairebé 20 senders de gran recorregut (GR) que creuen l'àmbit, juntament amb els senders de petit recorregut (PR) i altres itineraris d'interès com les travesses de Matagalls a Montserrat o del Meridià Verd, entre d'altres de caire més cultural o patrimonial. Aquesta xarxa d'itineraris permet accedir als paisatges del territori metropolità d'una forma pausada i reflexiva, certament valorada per la població, i possibilita gaudir i vincular-se a uns paisatges compartits pel conjunt de la societat. Al mapa 8 de valors socials hi ha una relació dels itineraris amb valor.

#### 7.4.5. Miradors

Algunes formes del relleu així com determinats llocs dels assentaments urbans o de les construccions aïllades tenen un gran valor social, al marge d'altres condicionants, per les vistes panoràmiques que ofereixen. Aquests miradors són: el turó de les Guilles, el turó d'en Baldiri, el mirador de la Cornisa, l'Arrabassada, la Santa Creu d'Olorda, el turó de Santa Pau, Sant Ramon, la Pleta, les Pedrisses, el castell de Gelida, el castell de Subirats, el castell de Miralpeix, Sant Miquel d'Olèrdola, el castell de Sant Martí Sarroca, el castell de Mediona, i el santuari de la Mare de Déu de Foix.



Figura 7.35: El mirador del turó de l'Home (Fogars de Montclús) es troba al cim més alt del Montseny (1705 m) i constitueix un dels punts més freqüentats del parc natural.

### 7.5. Valors productius

Una de les característiques de la Regió Metropolitana de Barcelona és l'existència de nombroses zones d'activitat econòmica les quals constitueixen escenaris on els elements del paisatge proporcionen de manera directa o indirecta beneficis econòmics. Aquests beneficis són el resultat de la capacitat d'aquests elements d'aportar valor afegit als espais d'activitat econòmica o qualitats singulars als productes produïts. En aquest sentit destaquen els espais de caràcter industrial i comercial, els espais agraris o els espais turístics.

#### 7.5.1. Caràcter industrial i comercial

##### Edificis industrials amb valor

En molts casos, la localització i visibilitat, la inserció en el lloc, l'ordenació del conjunt, la volumetria, o els acabats exteriors dels edificis industrials antics aporten un important valor afegit amb efectes sobre el producte i els treballadors. Aquest valor productiu és posa de manifest, per exemple, als edificis industrials del Poble Nou (Barcelona), al recinte industrial de la colònia Güell (Santa Coloma de Cervelló), a les fàbriques de la colònia Sedó (Esparreguera), al parc industrial del riu Ripoll (Sabadell), o a la fàbrica tèxtil Viuda de José Tolrà a Can Barba (Castellar del Vallès).



Figura 7.36: La fàbrica Godó i Trias (l'Hospitalet de Llobregat) és un exemple d'element amb valor històric que aporta significat i distingeix una empresa o un polígon industrial la qual cosa millora la projecció.

### Polígons industrials

Tot i que molts polígons industrials de la Regió Metropolitana de Barcelona són espais implantats i dissenyats sense tenir massa en compte el paisatge, existeixen però casos d'espais industrials en que la qualitat del conjunt i de l'entorn influeix favorablement en el valor productiu de les empreses. Alguns exemples són els polígons industrials del Parc Tecnològic del Vallès (Cerdanyola del Vallès), de l'A-7 Llinars Park (Llinars del Vallès), del Parc de l'Alba (Cerdanyola del Vallès), de Can Sant Joan (Sant Cugat del Vallès, Rubí), o del Camí Ral (Gavà - Castelldefels).



Figura 7.3:7 El polígon industrial del Camí Ral (Gavà / Castelldefels) és un exemple de nova àrea d'ús industrial, comercial i serveis on s'ha cuidat la imatge de conjunt com un factor més.

### Àrees intermodals

Per la condició de portes principals, les estacions de tren, aeroports i ports, que són àrees intermodals, tenen un valor productiu. La imatge que perceben els passatgers d'aquestes àrees repercuteix en l'economia. Aquests espais són l'estació Barcelona Sants, la futura estació Barcelona Sagrera, l'aeroport Barcelona – el Prat, i el port de Barcelona.



Figura 7.38: El caràcter intermodal de l'estació Barcelona Sants converteix aquest element del paisatge en una de les portes de la ciutat.

### Recintes firals

Els recintes firals són uns altres dels elements del paisatge que prestigien l'estructura comercial d'un àmbit territorial la qual cosa els atorga un valor productiu. Els llocs amb recintes on se celebren activitats firals són els següents: Barcelona, Cornellà, Granollers, L'Hospitalet de Llobregat, Martorell, Sabadell, Terrassa, Viladecans, Vilafranca del Penedès.



Figura 7.39: La percepció dels professionals i dels visitants sobre l'entorn i els recintes de la Fira de Barcelona Monjuïc 2 (l'Hospitalet de Llobregat) també influeix en els negocis, en la projecció de les empreses o en la promoció comercial.



### 7.5.2. Caràcter agrícola

#### Espais d'especial interès agronòmic

A la Regió Metropolitana de Barcelona els espais agraris periurbans són un recurs limitat. El fet que siguin espais amb una superfície suficient per a garantir una producció agrícola competitiva i de qualitat fa que adquireixin un interès agronòmic i per extensió un valor productiu. A les unitats de la Plana del Penedès i de les Valls de l'Anoia és una evidència però també és un fet a la Vall Baixa del Llobregat, al Delta del Llobregat, al Baix i Alt Maresme o a la Plana del Vallès.

Els espais d'interès reconegut són els parcs agraris del Delta del Llobregat i el de Sabadell; per contra, els no reconeguts són, entre d'altres, l'espai agroforestal de Llevant, el Parc Agrari del Vallès, l'espai agrari de les Franqueses del Vallès, l'espai agrari de les Cinc Sènies, o l'espai agrari de la Baixa Tordera. Vegeu la relació d'espais al mapa 9 de valors productius.



Figura 7.40: Un dels objectius del Parc Agrari del Baix Llobregat és potenciar les condicions per a garantir una producció agrícola competitiva i de qualitat.

#### Distintius d'origen i qualitat agroalimentària

Els factors naturals i humans doten de valor productiu determinats patrons agrícoles així com els productes resultants pel fet de ser singulars i de qualitat.

Els paisatges més reconeguts són el de les vinyes amb les denominacions d'origen (DO) Penedès i Alella. El Pollastre i capó del Prat té el distintiu d'Indicació Geogràfica Protegida (IGP) i la mongeta

del Ganxet la Denominació d'Origen Protegida (DOP). Altres productes amb anomenada són la carxofa del Prat, la flor ornamental de Vilassar de Mar, el maduixot del Maresme, les cireres de Sant Climent de Llobregat – Torrelles de Llobregat – Santa Coloma de Cervelló, l'oli d'Olesa de Montserrat, el préssec d'Ordal i el gall i l'ànec mut del Penedès. Vegeu la relació de les àrees i dels productes de qualitat al mapa 9 de valors productius.



Figura 7.41: Els hivernacles que permeten el conreu de maduixots, tot i la competència d'altres zones, encara distingeixen el paisatge agrari de l'Alt i Baix Maresme.

#### Elements associats a la capacitat productiva del sòl

La presència d'elements amb valor natural, estètic o històric associats a espais agraris aporten un destacat valor afegit que incideix en la imatge de la producció agrícola o ramadera fins al punt de distingir-la i qualificar-la. Aquests elements són les masies, les construccions de pedra seca, i els canals, recs i sèquies. Vegeu la relació d'elements al mapa 9 de valors productius.

### 7.5.3. Caràcter forestal

Lligat a l'activitat agrícola n'existeix una altra de silvícola basada en l'explotació del bosc per a l'obtenció de biomassa i en la plantació de pollancre i plataners per a produir fusta de baixa qualitat i pasta de paper. Vegeu la relació de les àrees d'explotació i de plantació al mapa 9 de valors productius.

### 7.5.4. Caràcter turístic

#### Espais turístics

Els diferents valors pels quals es distingeixen els paisatges de la Regió Metropolitana de Barcelona fa que els turistes prefereixin unes destinacions i no unes altres. Les bones sensacions i emocions que provoca la visió del paisatge d'aquests espais escollits és un factor que els hi aporta valor productiu.



Aquests espais són: el Montseny, Caldes de Montbui, Sant Llorenç del Munt, Cardedeu, la Garriga, la costa del Maresme, Montserrat, Terrassa, Sant Cugat del Vallès, Barcelona, la costa del delta del Llobregat, la costa del Garraf, l'Alt Penedès, Gelida.

De tots aquests espais sobresurt el paisatge urbà de Barcelona que pels seus destacats valors estètics, històrics, socials i simbòlics esdevé també un element d'interès turístic de gran valor productiu. Finalment, en relació amb el paisatge litoral destaca el valor productiu de la costa del Maresme (Malgrat de Mar, Santa Susanna, Pineda de Mar, Calella) i la costa del Garraf (Sitges).

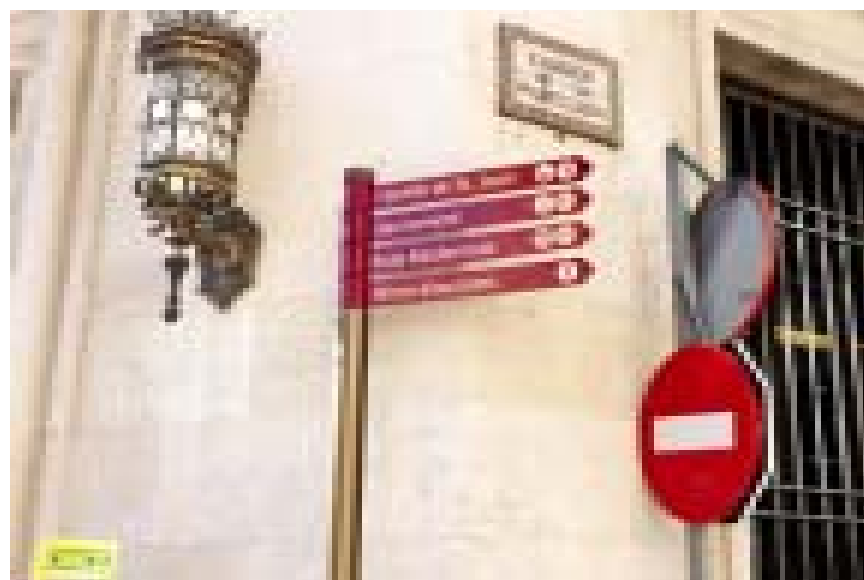


Figura 7.42: Els itineraris i les rutes turístiques contribueixen a descobrir el paisatge urbà i a dinamitzar una nova economia basada en la informació i el coneixement.

### Itineraris turístics

Les carreteres, els carrers i els camins, pel fet de ser eixos de percepció i de coneixement del paisatge, també tenen un valor productiu de caràcter turístic. De tots els itineraris d'interès paisatgístic (vegeu el mapa 4.2), destaquen les rutes de descoberta del paisatge urbà i les de paisatge rural.

En relació amb el paisatge urbà hi ha les rutes del modernisme que permeten conèixer diferents assentaments urbans i que són: la ruta del modernisme de Barcelona (Barcelona), la ruta Puig i Cadafalch (Mataró – Argentona), la ruta Raspall (Cardedeu, la Garriga, l'Ametlla del Vallès, Granollers, Figaró - Montmany), la ruta del modernisme industrial amb els cinc sentits (Terrassa), La ruta del modernisme de l'Alt Penedès. Un tomb entre vinyes (Vilafranca del Penedès, Sant Sadurní d'Anoia, Gelida), Sitges en el temps del modernisme (Sitges), la ruta del llegat de Domènech i Montaner i Puig i Cadafalch (Canet de Mar, Mataró i Argentona), i la ruta de Gaudí al modernisme popular (Santa Coloma de Cervelló, Sant Joan Despí, Esplugues de Llobregat).

Sobre el paisatge rural hi ha les rutes per les vinyes de la DO Penedès o per diferents conjunts muntanyosos que permeten conèixer variats mosaics agrícoles i relleus. Aquestes rutes són les següents: les rutes del vi i del cava (Alt Penedès), la via Augusta (Alt Penedès), el camí dels monjos (Vallès Occidental), i la ruta dels 3 monts (Vallès Oriental).



Figura 7.43: La Sagrada Família de Barcelona és un exemple dels efectes de l'afluència massiva de turistes sobre el paisatge urbà.



## 7.6. Valors simbòlics i Identitaris

Un element del paisatge té valor simbòlic i identitari quan la impressió (emocional i afectiva) provocada en el moment de la percepció l'associa a unes idees i conceptes que són compartits per molts ciutadans. Aquesta relació col·lectiva amb l'entorn es posa de manifest, sobretot, en la visió d'algunes formes del relleu però, també, dels rius, de la modelació agrària, dels assentaments urbans i de les construccions aïllades.

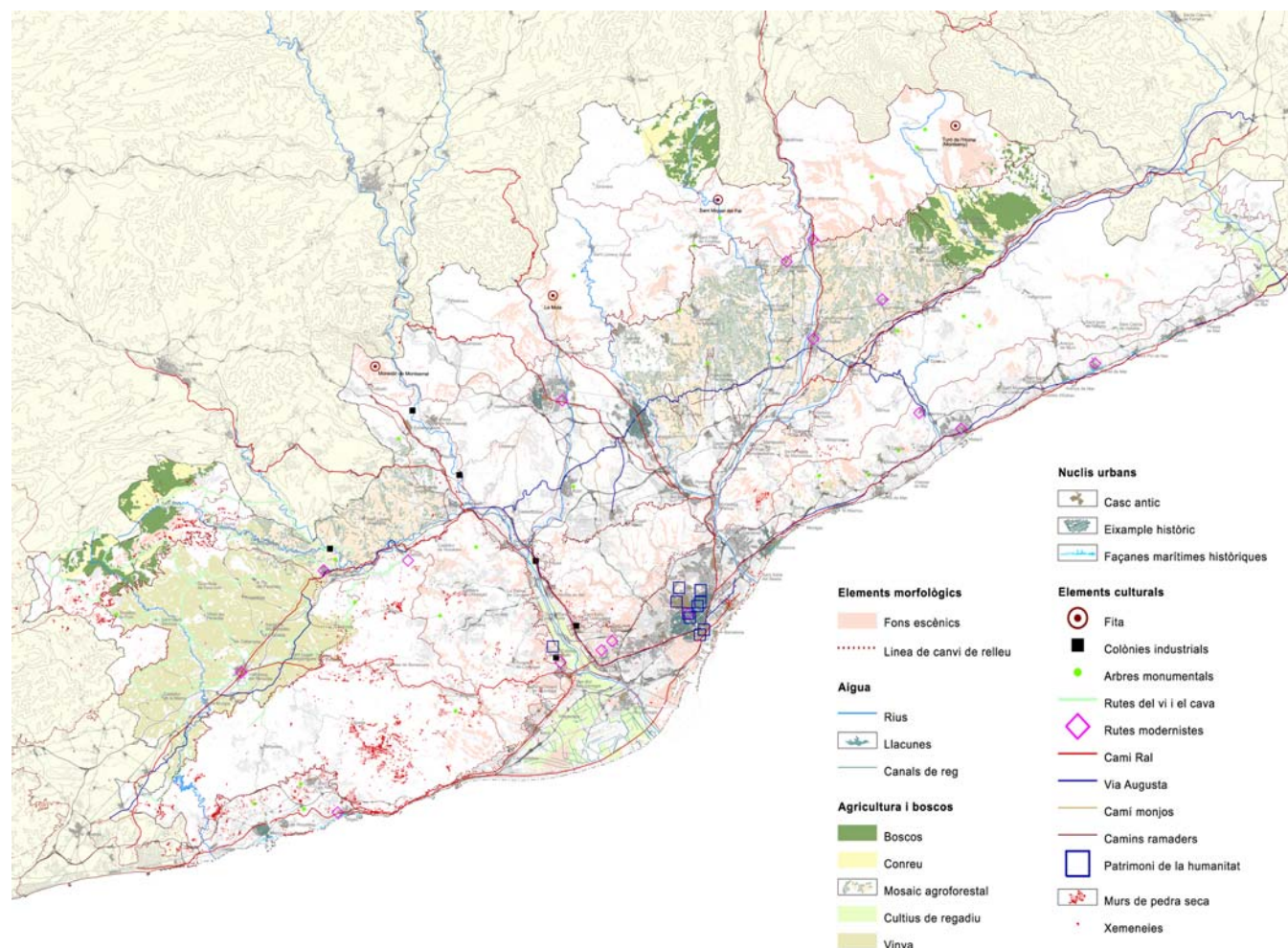


Figura 7.44: Mapa de valors simbòlics de la Regió Metropolitana de Barcelona.

### 7.6.1. Elements morfològics

Les formes del relleu que són fites i fons escènics constitueixen un dels elements que més ciutadans hi atribueixen un valor simbòlic i identitari. Entre la societat d'aquest àmbit territorial, la serralada Prelitoral, per la contundència del relleu i les formes sovint singulars i excepcionals, és la que es troba més present en l'imaginari col·lectiu.



Figura 7.45: La condició del monestir de Montserrat com a fita del paisatge va més enllà del seu paper de centre espiritual.

La muntanya de Montserrat constitueix el principal element morfològic de l'imaginari col·lectiu perquè la percepció d'aquest paisatge és capaç d'evocar una gamma àmplia de sentiments, idees i conceptes. Aquesta impressió no només és compartida per la població de l'entorn sinó que també per la de fora de l'àmbit territorial. La veneració i l'admiració que provoca, així ho reflecteixen els valors, comporta que esdevingui un dels símbols per explicar una part de la realitat i identitat col·lectiva.

El Montseny sobretot, però també Sant Llorenç del Munt, són altres elements morfològics de la serralada Prelitoral que no es perceben només com a simples conjunts muntanyosos. Aquests escenaris de gran valor, sobretot natural, són paisatges que s'associen a una realitat eterna i immutable davant les dinàmiques de transformació de la plana la qual cosa desperta un sentiment d'estima que dona sentit a la vida de moltes persones.

A una escala més local hi ha cims d'alçada reduïda, penya-segats i cingleres que també són percebuts com a fites i fons escènics de caràcter identitari. Alguns d'aquests altres elements morfològics són: els cingles de Bertí (Bigues i Riells), Montjuïc (Barcelona), el Tibidabo (Barcelona), la serra d'Ancosa (La Llacuna), la serra del Bolet (Mediona), el turó de Burriac (Cabrera de Mar), el Montnegre, o la Talaia (Vilanova i la Geltrú).





Figura 7.46: La creu de la Taula dels Tres Bisbes (Viladrau / Arbúcies) constitueix un exemple de la funció de determinades formes del relleu com a fita.

## 7.6.2. Aigua

### Els rius

El Llobregat i la vall que drena és un escenari molt exposat visualment per les importants infraestructures lineals de mobilitat que el creuen i el ressegueixen. Aquest grau d'exposició visual fa que sigui un paisatge ben present en l'imaginari col·lectiu i no només de la població local. La percepció d'aquest escenari genera sentiments relacionats amb la condició de la Regió Metropolitana de Barcelona com a pol generador d'activitat econòmica. En aquest mateix sentit, però en menor mesura, els Besòs i els seus afluents (riu Ripoll, el Tenes, el Congost) també tenen un valor identitari.

### Les rieres

Tot i les desgràcies i l'enuig que comporta, sempre sorprèn i captiva la força i el soroll de l'aigua i és alhora un motiu de conversa o de controvèrsia. Les rieres, els rials, els torrents, els rieranys o les rambles constitueixen un altre dels elements del paisatge amb un valor identitari perquè, soterrades o no, la visió de les pluges desperta entre la població local sentiments que es verbalitzen amb dites i paraules pròpies o es materialitzen amb accions solidàries. Aquest paisatge identifica les persones i expressa la pertinença a un poble o veïnat. Algunes de les rieres més destacades són: la riera d'Alella, la riera de Vilassar, la riera de Cabriels, la riera d'Argentona, la riera d'Arenys, la riera de Buscarons, la riera de Lledoners, la riera de Sant Pol, la riera de Capaspre o de Calella, la riera de Pineda, la riera de Valldemaniu.

## 7.6.3. Agricultura i boscos

### La vinya

Els paisatges de la vinya de les DO Penedès i Alella tenen un valor simbòlic i identitari important perquè influeixen en el prestigi del vi produït. En el cas del consumidor, la visió d'aquests escenaris pot traduir-se, segons sigui la qualitat paisatgística, en impressions d'estima o de rebuig envers el seu caràcter singular i particular. Pels ciutadans del lloc, la plantació en extensió de les vinyes fruit del saber fer de successives generacions de treballadors del camp també provoca sentiments d'orgull i estima.

### Cultius de regadiu

El caràcter residual de l'agricultura al delta del Llobregat afavoreix que la percepció d'aquest paisatge estretament relacionat amb l'aigua (canals de reg, estanys) provoqui sentiments d'orgull i estima. Aquests sentiments marquen una línia imaginària enfront les dinàmiques de transformació associades a les extensions urbanes. Les diferències entre ambdós paisatges (agrícola i urbà) reforcen les identitats. Un altre cas és el de la Baixada Tordera (zones humides) on la visió dels camps de regadiu i les plantacions de pollancre provoca sentiments semblants.

### Mosaic agroforestal

Un altre dels paisatges agrícoles amb valor simbòlic i identitari és el mosaic agroforestal de la Plana del Vallès. El caràcter periurbà d'aquest paisatge contrasta amb el record viu d'un paisatge rural i agrari que ja és història. Aquest contrast provoca sentiments d'estima que, a l'igual que en altres llocs, reforcen les identitats o en alguns casos provoquen recels, desconfiança i tensions entre diferents col·lectius.



Figura 7.47: El cas de l'espai rural de Gallecs exemplifica el procés de presa de consciència de la ciutadania envers el valor paisatgístic del mosaic agroforestal de la Plana del Vallès.

## Bosc

Els boscos de les Serres d'Ancosa, del Moianès, del Montseny i del Baix Montseny són fragments representatius d'antics escenaris més extensos que han contribuït a configurar una part important del nostre imaginari col·lectiu. Aquests espais, que en el passat eren llocs de recol·lecció i de perill, avui constitueixen referents identitaris que ens vinculen amb la natura però també esdevenen el suport per a determinats costums que ens identifiquen com a grup o col·lectiu (caçar, buscar bolets, curses a peu).

### 7.6.4. Nuclis urbans

#### Barcelona

El procés de rehabilitació urbana iniciat els anys 1980 i l'èxit dels Jocs Olímpics, han sumat a favor que el paisatge urbà de Barcelona transmeti avui una impressió de ciutat emprenedora, creativa i eficient. D'aquesta imatge n'és responsable la recuperació, amb una gran qualitat formal i conceptual, de nombrosos espais públics (carrers, places, parcs) i d'elements urbans (ponts, túnels, murs, mobiliari). Alguns exemples destacats d'aquest paisatge urbà són: la plaça Trilla, la plaça de Sants, la plaça de la Palmera, la plaça Reial, el parc de l'Espanya Industrial, el parc Poblenou, el parc Litoral, el parc de Diagonal Mar, el parc de la Pegaso, el parc de la Creueta del Coll, el parc del Clot, l'avinguda de la Via Júlia, l'avinguda Río de Janeiro, l'avinguda de Gaudí, la rambla de Prim; però, també, la façana marítima (Port Vell, Moll de la Fusta, Rambla de Mar, Vila Olímpica) o l'Anella Olímpica de Montjuïc. Aquesta transformació del paisatge urbà sumat amb la conjunció de valors, entre els quals destaquen els històrics (la Ciutat Vella i els monuments gòtics, l'Eixample i el conjunt d'edificis modernistes declarats o no patrimoni de la humanitat), ha renovat la idea de la ciutat com a referent ideal per davant dels altres assentaments que constitueixen la gran conurbació urbana de l'àrea metropolitana.



Figura 7.48: El passeig Marítim de Barcelona és un dels elements emblemàtics del paisatge urbà de la ciutat.

## Nuclis històrics

Tot i el valor icònic de Barcelona, la resta d'assentaments urbans i molt especialment els seus nuclis històrics també tenen una càrrega simbòlica i identitària. Entre els ciutadans, la percepció del teixit urbà, dels espais públics i de les edificacions provoca un sentiment d'afinitat i d'identificació. Aquest sentiment es construeix en base als barris gòtics, als eixamples del segle XIX i a les edificacions d'estil modernista, colonial i noucentista. Vegeu la resta d'elements al mapa 10 de valors simbòlics i identitaris.



Figura 7.49: El perfil de les xemeneies de la central tèrmica de Sant Adrià de Besòs s'ha convertit en un símbol inequívoc de la zona centre i nord de la Regió Metropolitana de Barcelona.

## Façanes marítimes

La vista des del mar dels assentaments urbans permet una imatge panoràmica de conjunt representativa. Aquesta qualitat atorga a la imatge un gran valor simbòlic que identifica i distingeix els nuclis urbans. Un dels referents més destacats és el de la façana marítima històrica de Barcelona però n'hi ha d'altres com ara la de Sitges, la de Badalona, la de Canet de Mar, i la de Sant Pol de Mar. Vegeu la resta de punts al mapa 10 de valors simbòlics i identitaris.

## Espais i equipaments

De tots els escenaris possibles, les instal·lacions del Camp Nou on juga el Futbol Club de Barcelona són les més representatives pel que fa als valors simbòlics i identitaris. El valor social del Camp Nou, conjuntament amb la seva qualitat arquitectònica i la dimensió mediàtica del club esportiu, fan que sigui per molta gent més que un camp de futbol. Aquest espai contribueix a representar el fenomen Barça però, sobretot i com cap altre, a expressar una mateixa manera de ser i sentir. En aquest mateix sentit també sobresurten, pel contingut emocional que desperten, l'estadi del RCD Espanyol i el Pavelló Olímpic de Badalona.

Un altre dels espais públics destacats són les places on es manifesta el fet casteller (reconegut com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat). Per molts ciutadans la percepció d'aquests escenaris transmet un sentiment d'identitat associat a un grup (colla castellera) o bé reflecteix un ideal d'integració, coordinació i esforç. Algunes de les places castelleres més destacades són: la plaça de la Vila (Vilafranca del Penedès), la plaça Vella (Terrassa), i la plaça de Sant Jaume (Barcelona).

#### 7.6.5. Elements culturals

##### Fites

Entre totes les fites destaca el monestir de Montserrat (Monistrol de Montserrat) per ser un element del paisatge amb un important component espiritual (centre de vida eremítica i de pelegrinatge) i cultural (activitat musical i editorial) i per estar situat en una muntanya singular que és alhora un fons escènic destacat. Per tot plegat, es percep com a símbol de diferents idees que conformen diverses identitats col·lectives. Altres fites amb valor identitari, però d'abast del tot diferent, són la Mola (Matadepera), Sant Miquel del Fai (Sant Quirze Safaja), i el turó de l'Home (Fogars de Montclús).

##### Arbres monumentals

En una escala més local, els arbres monumentals són elements amb un valor identitari perquè, per la mida i la pervivència en el temps, són percebuts com a elements que singularitzen i distingeixen els llocs o els municipis. Vegeu la relació de punts al mapa 10 de valors simbòlics i identitaris.

##### El pont del Diable

El pont del Diable (Martorell) és el principal testimoni a la Regió Metropolitana de Barcelona per on es pot assegurar que passava la via Augusta. El pont i el camí associat constitueixen un important testimoni de l'empremta romana que és vista com a símbol d'uns valors i qualitats però, també, expressen la condició del Penedès i el Vallès com a lloc de pas a través.

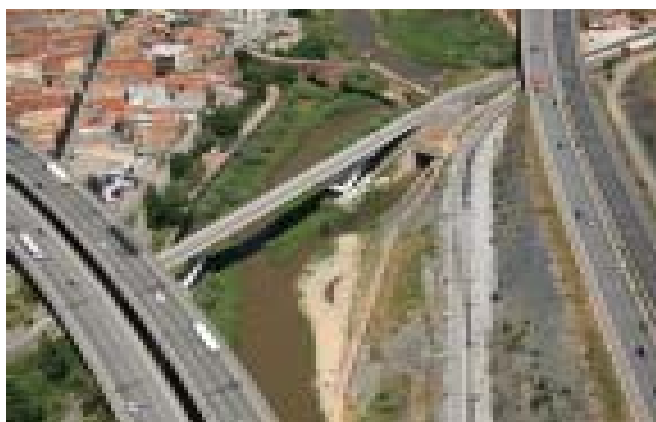


Figura 7.50: El pas de diferents vies y la presència del pont del Diable de Martorell distingeixen aquest punt i li aporten un significat especial.

##### Els castells

Molts castells tenen un valor identitari per la condició de fita que personalitza la visió de determinats llocs. Aquests castells són: Burriac, Castelldefels, Eramprunyà, Fluvià, Gallifa, Gelida, Granera, la Roca, Miralpeix, Mediona, Montclús, Montjuïc, Olèrdola, Palafolls, Ribes, Sant Martí Sarroca, Sant Miquel, Subirats, Tagamanent, i Ullastret.

##### Les caves

Pel protagonisme que tenen en el paisatge de la vinya (rutes del vi i el cava) destaquen les caves. Aquestes empreses més enllà dels edificis amb valor històric o productiu, constitueixen referents amb contingut emocional que identifica. Can Codorniu és el màxim exponent però també cal mencionar, entre d'altres, les caves Agustí Torelló, Canals, Ferret, Freixenet, Gramona, Heretat Mas Tinell, Juvé i Camps, Llopart, Nadal, Recaredo, Rovellats, i Torelló.



Figura 7.51: El protagonisme de l'antiga masia de les caves Segura Viudas (Torrelavit) en relació amb la resta d'instal·lacions identifica i distingeix la marca.



### Escenaris de memòria

Els nuclis urbans són escenaris de memòria perquè són un compendi de diferents èpoques. Cadascun d'aquests elements urbans amb valor històric singularitza i distingeix les estructures, els edificis i els espais. Aquest valor identitari es posa de manifest amb els itineraris turístics que recorren els carrers i places entre els quals sobresurten les rutes modernistes.



Figura 7.52: El barri del Born de Barcelona constitueix un exemple de paisatge urbà amb elements que el distingeixen i el singularitzen.

### Escenaris de festa

Els nuclis urbans també són escenaris de festa. Els espais públics oberts (places i carrers) són el suport per a diferents esdeveniments com ara carnavals, festes majors o fires. Tots aquests escenaris urbans tenen un significat que es percep per les comunitats locals fins al punt provocar sentiments d'estima i orgull. Els escenaris de festa més destacats són els que acullen el Carnaval de Vilanova i la Geltrú, la festa Major de Castellterçol, la festa Major de Gràcia, la festa Major de Sant Bartomeu de Sitges, la festa Major de Vilafranca del Penedès, i la fira de la Candelera de Molins de Rei.